

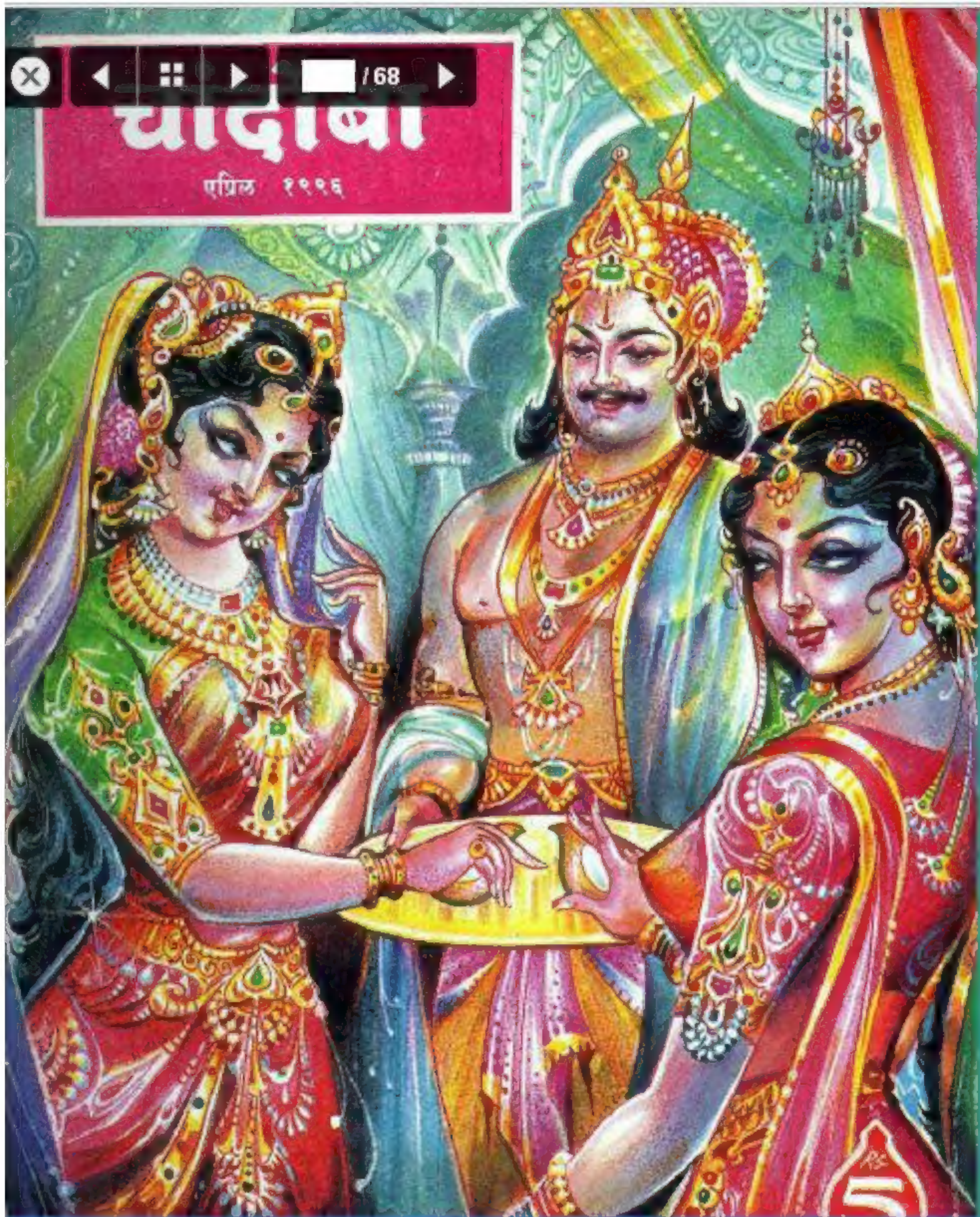

/ 68

यादावा

एप्रिल १९९६

चॅलेंज ... आणि मला ?

विश्वसनीयता, स्वाद, मूल्ये, त्वरेतून आपली कुटुंबासाठी खाताचाले
यासाठी आपला आवडीचा...

... हाच, हाचही मसूर **स्टॅमिना**
कोकणात आणून आणून, कोकणी भाषेतून
आजही आपण जेवत आहोत...
... हाच, याचा घेईतून आपण जेवत
आजही आपण जेवत आहोत...
... हाच, याचा घेईतून आपण जेवत
आजही आपण जेवत आहोत...
... हाच, याचा घेईतून आपण जेवत
आजही आपण जेवत आहोत...
... हाच, याचा घेईतून आपण जेवत
आजही आपण जेवत आहोत...

५०० ग्रॅम व २५० ग्रॅमच्या आकारात उपलब्ध !

वारणा स्टॅमिना

कोकणात आणून आणून, कोकणी भाषेतून
आजही आपण जेवत आहोत...
... हाच, याचा घेईतून आपण जेवत
आजही आपण जेवत आहोत...

स्टॅमिना

उत्तरी, आरोग्यसंपन्न कुटुंबासाठी

व्हीएटनाम बंधन-मुक्त !

दुसरे विश्वयुद्ध (१९३१-४५) संपल्यानंतर
सुमारे तीस वर्षे पर्यंत व्हीएटनाम मध्ये
हिताचार तत्तल चालू राहिला. होजिमिन्हच्या
नेतृत्वाखाली अनेक स्वातंत्र्यप्रेमी लोक वाढ
वर्षे पर्यंत फ्रेंच सैनिकांना पळवून लावण्याचा
प्रयत्न करीत होते. फ्रेंच सैनिक निघून
गेल्यानंतर १९९४ मध्ये जिनेवा येथे एक तह
झाला. त्यानुसार व्हीएटनाम देश दोन भागात
वाटला गेला - एक कम्युनिस्ट उत्तर व्हीएटनाम
आणि दुसरा दक्षिण व्हीएटनाम.

तरी पण संघर्ष मात्र चालूच राहिला.
दक्षिण व्हीएटनामचे गोरवा, उत्तर
व्हीएटनामच्या सैनिकांच्या मदतीने दक्षिण
व्हीएटनामच्या सैन्याशी तडत राहिले.
अमेरिकेने दक्षिण व्हीएटनामला मदत केली.
१९५१ ते १९६१ च्या काळात अमेरिकेने
सुमारे ५,५०,००० सैनिक पाठविले.
अमेरिकेचे हजारो सैनिक या युद्धात मारले
गेले. व्हीएटनाम मध्ये अमेरिकी सेना न
पाठविण्याबाबत अमेरिकेत एक आंदोलन
झाले. १९७२ मध्ये अमेरिकेने व्हीएटनाम
मधून आपली सेना काढून घेतली. तरी पण
भारत-चीन द्विपक्षीय लढाई बंद व्हायला
आणखी दोन वर्षे लागली.

व्हीएटनाम मध्ये झालेला आपला अपमान
अमेरिकेला विसरू शकतो नाही. यामुळे दोन

दशके जवळ जवळ वास वष शत्रुत्व घुमसत
राहिले. अमेरिकेने व्हीएटनाम वर आर्थिक
बंधने लादली. अमेरिकेचे अध्यक्ष बिल
क्लिंटन यांना १९९४ मध्ये ही बंधने पूर्णपणे
हटविण्यासाठी नैतिक बळ मिळाले. एक
वर्षानंतर अमेरिकेने व्हीएटनाम मध्ये आपला
दूतावास स्थापित करण्याबाबत विचार
केला.

“जसमा भरून आल्यानंतर आता संघ
अधिक दृढ करण्याची वेळ येऊन येतली आहे!”
असे म्हणून बिल क्लिंटन यांनी, अब्राहम
लिंकनच्या प्राबलावर पाऊत ठेवत
व्हीएटनामशी हस्तांतरण केले.

याचा संतोषजनक परिणाम असा झाला की
अमेरिका आणि व्हीएटनाम यांचे मैत्रीचे संबंध
स्थापित झाले. ते अधिक दृढ होतील अशी
आपण आशा करू या.

अलौकिक व्यवहारज्ञान

पंडित विश्वनाथजी कीर्ति देशभर फसरलेली होती. जगपति नावाचा एक तरुण गावाहून त्यांचा शिष्य बनण्यासाठी त्यांच्याकडे आला.

पंडित विश्वनाथजींनी त्याचे प्रेमाने स्वागत केले आणि म्हणाले - "माझे सर्व विद्यार्थी आपापल्या अध्ययनात मग्न आहेत. तुला काही दिवस माझ्या येथे राहिले पाहिजे, माझ्या बरोबर फिरले पाहिजे."

जगपति तेव्हा घर 'ठीक आहे' म्हणाला, पण संध्याकाळी तो एका शिष्याला भेटला आणि त्याने त्याला विचारले - "पंडित विश्वनाथजी मला आपला सेवक बनवू इच्छितात, तुला सुद्धा प्रथम असेच का करावे लागले?"

ते शिष्य म्हणाला - "एकदा त्यांच्या बरोबर भ्रमंति केलीस तर तुला अध्ययन करावसेच वाटणार नाही."

व्यवहार-ज्ञान मिळविण्यासाठी पंडितजी.

मह भटकणं व्यर्थ आहे, असे जगपतीला वाटले. झोपण्यापूर्वी तो पंडितजींकडे गेला नि म्हणाला - "पंडितजी, माझ्या गावातला प्रत्येक माणूस माझ्या व्यवहार-ज्ञानाची तारीफ करतो. या ज्ञाना बरोबर आपणात पांडित्य ही बसार्थ या उद्देशाने मी आपणाकडे आलो."

पंडित विश्वनाथ इसले आणि गप्प राहिले. दुसऱ्या दिवशी सकाळी जगपतीला जेलून ते म्हणाले - "जल आता माझ्या बरोबर, झोपेतून जागी झालेली बत्तीची पाहू या, महत्त्वपूर्ण निरुपार्जित वर्षा, करणारी अनेक काव्य रचणी आहेत. त्यांचे परिक्षेला तुला करावसेच आहे. कवि आणि कवीची अभिव्यक्ति यांच्यातलं अंतर तू जाणून घ्यावसेच आहेत, हेच व्यवहार-ज्ञान आहे."

पंडितजींना नम्रपणे प्रणाम करीत जगपति म्हणाला - "गुरुवर, महाकवि सुंदर स्त्रीच्या

मुखाची तुलना चंद्रविभागी करतात, परंतु स्त्री किती ही जवळ असली तरी सुंदर दिसते. चंद्रमा पृथ्वीसारखाच एक ग्रह आहे. पण जवळून पाहिला तर तो किती ओबड-धोबड दिसतो. एक कल्पना आहे नि दुसरी वास्तविकता!"

पंडित विश्वनाथ म्हणाले - "वा! तुला तर बरोच काही माहिती आहे." त्यांच्या बरोबर जाण्याशिवाय आता त्याला गत्यंतर उरलं नाही.

जाताना वाटेत त्यांना प्रथम महाकवि महादेव भेटले. ते नदीत स्नान करीत होते. पं. विश्वनाथजींना पाहताच किनाऱ्यावर येऊन त्यांनी त्यांना प्रणाम केला आणि म्हणाले - "आर्य, आज आपण भोजनासाठी माझ्याकडे यावे बशी प्रार्थना करतो."

"आज काय विशेष?" पंडितजींनी प्रल केला.

"माझ्या सासुरवाडीहून एक स्वयंपाकी आलेला आहे. कालच त्याला परत जायचं होतं. पण त्याने बनविलेली खादिर पक्वान्ने आपल्याला खाता यावीत म्हणून एक दिवस मी त्याला थांबवलयं, आपण आज आलंच पाहिजे." महादेवने प्रार्थना केली.

नकार देत पंडितजी म्हणाले - "आजकाल माझी तब्येत जरा सुस्त आहे. निदान एक आठवडाभर तरी पक्वान्णांपासून दूर राहिलेलं बरं!"

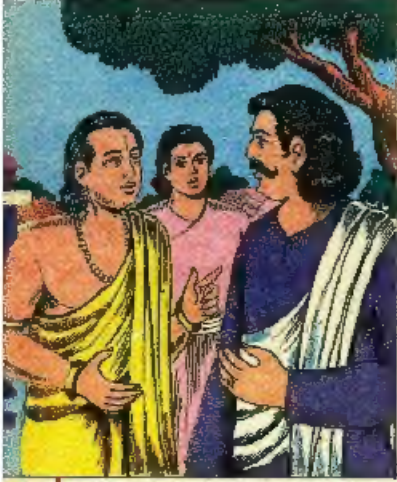
"त्या स्वयंपाक्याला बाणव्ही एक वाठवडा थांबवतं असतं, पण मला उद्यान एका ठिकाणी जायचंय. नकूलपुरच्या नरेन्द्रला माझं एक काव्य समर्पण करायचं आहे." महाकवि महादेवने सांगितले.

"पण या काव्यात काही दोष राहून गेलेले आहेत. त्यांचं काय?" पंडितजींनी विचारले.

महादेवने उत्तर दिले - "आपण ते दोष सुधारून घ्याल म्हणून तर मी आपल्याला घरी बोनवलं होतं. पण आपण तर 'नाही' म्हणताहात."

"काव्यातील दोष जरूर दूर केले पाहिजेत. पण त्यासाठी ते प्रथम ध्यानपूर्वक वाचायला तर हवं. पण एवढं थांबणं तुम्हाला

सुलोचना महांबरे

शक्य नाही.” पंडित विरवनाथ म्हणाले.

“माझेच दुर्भाग्य!” म्हणत महादेव निघून गेला.

आता पंडितजी जगपतीला म्हणाले - “माझी प्रकृति अगदी छान आहे. महादेवकडे जेवण घेण्याची माझी इच्छा नव्हती, म्हणून मी खोट बोललो.”

हे ऐकून जगपतीच्या मनात अनेक शंका आल्या. पण कनधार काय? काही अंतर चालून गेल्यावर त्यांना भूषण नावाचा एक सधन शेतकरी भेटला. तो गावात शेती-वाडी करी, जन् सिवाय ग्रहरात व्यापार. पंडितजींना प्रणाम करीत तो म्हणाला - “आज आपण माझ्याकडे भोजनासाठी यायचं. तक्रार देऊं

नका. सगळी व्यवस्था झालेली आहे.”

“आज काही विशेष आहे काय?” पंडितजींनी विचारले. भूषणने सांगितले - “आज माझ्या मुलाचा अर्धशाखाचा अभ्यास सुरू होत आहे.”

पंडितजी हसत म्हणाले - “काही असलं तरी अध्ययनात तू व्यापारात प्रथम स्थान दिलंस हे! आपल्या मुलाला अर्ध-शाखात प्रवीण बनवणार आहेत. छान!”

“पंडितजी, सगळे काळ वाचू लागले तर व्यापार बंद नाही का पडणार? नुकसान न होता जगदेवी सेवा करण्यासाठी अर्ध-शाखाचे ज्ञान आवश्यक आहे. आपण तर अनेक शाखात पारंगत आहात. आपल्या मुलाला अर्धशाख शिकवण्याबाबत ही बापणास विनंती केली, पण आपण नकार दिला. शेवटी मला ग्रहरातल्या एका प्राध्यापकाकडे धाव घ्यावी लागली. तो कितपत सुयोग्य आहे हे आपण मला सांगावं.” भूषण म्हणाला.

“आज मी आलो असलो, पण दुसऱ्या एका ठिकाणी येण्याचा वायदा केलेला आहे. दिलेला शब्द न पाळणं व्यापार्याला कदाचित योग्य वाटेल, माझ्यासारख्या पंडिताला ते योग्य नाही.” असे म्हणत पंडितजी पुढे निघाले.

थोडे अंतर चालल्यावर पंडितजी जगपतीला म्हणाले - “मी दुसऱ्या कोणाला ही शब्द दिलेला नाही. भूषणला खोटच

सांगितलं मी!”

जगपति काही बोलला नाही. पण आपल्या मनात म्हणाला - “आपले गुरुजी तर खोट बोलण्यात तरबेज आहेत!”

पुढे जाता जाता त्यांना रामचंद्र नावाचा एक जवाहिऱ्या भेटला. पंडितजींना नमस्कार करीत तो म्हणाला - “आपणासाठीच मी ही गाडी होऊन आलो आहे. आपण माझ्या गाडी चढा, माझं जातिथ्य म्हण करा. आज आपल्याला माझ्याकडे भोजन केलेच पाहिजे. मला संतोष होईल.”

“कां बरं? आज काही विशेष?” पंडितजींनी विचारले.

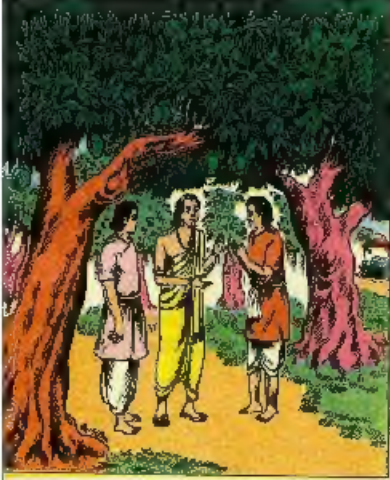
“हरमहा दशमीच्या दिवशी एकाद्या महापुरुषाचा सत्कार करण्याची आमची रीत

आहे. माझ्या बा गुणाबद्दल आपल्या देशाच्या राजाने माझे अभिनंदन केले आणि ‘सन्मान सुधाकर’ अशी पदवी मला बहाल केली. यावेळी आपला सत्कार करायचा मी निश्चय केला आहे. पांडित्यांचा बाबतीत आपलो बरोबरी करभारा निदान आपल्या देशात तरी कोणी नाही.” रामचंद्र म्हणाला.

पंडितजींनी हसत नकार देत म्हटले - “माझा एक दूरचा नातेवाईक निवर्तला आहे. या महिन्यात कोणाचा सन्मान स्वीकारणे योग्य होणार नाही. कुठल्याही उत्सवात माण घेणे बरोबर नाही. म्हणून मी येऊ शकत नाही. गैरसमज करून घेऊं नका.”

“माझेच दुर्भाग्य! काय करू? आपणास दुरून पाहिलं, नि धावत-पळत इकडे आलो.

आता शेजारच्या गावातल्या बुद्धिबळपटूला येऊन येण्याचा प्रयत्न करतो.” असे म्हणून रामचन्द्र निघून गेला.

रामचन्द्र गेल्या बरोबर पंडितजी शिष्याला म्हणाले - “घाबरू नकोस. माझा कोणी ही नावेवाईक भेलेला नाही.”

जगपतीला काही समजत नव्हतं. त्याची बुद्धि काम करीनाशी झाली. ते दोघे एका आमराईतून जाऊ लागले. इतक्यात मागून एक आवाज आला - “महाराज, मीही आपल्या बरोबर येऊ का?” दोघांनी ही मागे वळून पाहिले.

एक मध्यम वयाचा, हाडकुळा, साघे कपडे घातलेला माणूस तिथं उभा होता.

त्याच्याकडे पहात पंडितजींनी विचारले - “घबल, तू? कसा काय आहेस? इकडे कोठे?”

घबल उत्तर देत म्हणाला - “स्वामी, शेजारच्या गावात शेती-वाडीत काम करण्यासाठी मजुरांची आवश्यकता होती. मला तिथे जाऊन एक महिना झाला. आजच आपल्या गावी परत निघालो आहे. आज तुम्ही भोजनासाठी माझ्याकडे या हेच सांगायला मी इथे आलो. आपल्या बरोबर थोडा वेळ इथे काढीन. जेवायची वेळ झाली की आपण घरी जाऊ.”

“मला तुझं घर चांगलं माहीत आहे. तू जा. मी जेवायच्या वेळेला येईन. तुमं काही काम असेल तर करीत बस.” पंडितजींनी प्रेमाने सुचवले.

“स्वामीजी, एक छोटी प्रार्थना आहे. मजुरीच्या गावी जाण्यापूर्वी मी आपला गीतोपदेश ऐकला होता. तो ऐकून माझ्या मनाला अपूर्य शांति लाभली. आपण दर आठवड्याला आमच्या गावी येऊन गीतेवर प्रवचने देतच असता. गेले चार आठवडे मला आपल्या प्रवचनांचा लाभ मिळू शकला नाही. आपल्याला काही अडचण नसेल तर गेल्या चार प्रवचनांचे सार सांगाल?” घबलने विचारले.

पंडितजी म्हणाले - “तर गग चल.”

पंडितजींनी मागील चार प्रवचनांचे सार

थोडक्यात सांगितले. जगपति आणि घबल दोघे ही ऐकत राहिले, पहाता पहाता भोजनाची वेळ झाली.

जगपतीची कल्पना होती की पंडितजी काही तरी कारण दाखवून भोजनाचे टाळतील. पण या वेळी मात्र असं झालं नाही. ते घबलच्या झोपडीत गेले. चांगलं पोट भरून जेवले. परत येताना पंडितजींनी जगपतीला विचारले - “तुझ्या व्यवहार-ज्ञानाला माझ्या जडल काय वाटतं?”

प्रथम तर जगपतीला अमळ संकोच वाटला. पण नंतर गुरूच्या प्रोत्साहनामुळे म्हणाला - “मला वाटतं आपलं व्यवहार-ज्ञान शून्य आहे. चांगली मेजवानी आणि सत्काराचा अक्वेर करून आपण झोपडीतल्या माझ्या जेवणाचा स्वीकार केला - हे काय दाखवतं? आपल्याजवळ व्यवहार-ज्ञान मुळीच नाही. मजून आपल्याला ते शिकावं लागेल.”

पंडितजींनी शांतपणे निवेदन केले - “ग्रहादेवचा उद्देश होता की मी त्याच्या

काव्यातील दोष काढून टाकावेत. भूषणची दोषे ही ऐकत राहिले, पहाता पहाता परीक्षा करावी, रामचन्द्रला ‘सन्मान-सुधाकर’ पदवी मिळालेली होती. आपल्या पदवीची मर्यादा राखण्यासाठी त्याची इच्छा होती की त्याच्याकडे मी भोजन करावं. कोणी ही प्रयत्नपूर्वक माझ्याकडे आला नाही, ते माझ्यावर अवलंबून नव्हते. मी ‘नाही’ म्हणालो तर ते दुसऱ्या कोणाकडे जाऊ शकत होते. मोल-मजुरी करणाऱ्या घबलची गोष्ट तशी नाही. माझ्या पांडित्याचा लाभ घेण्यासाठी तो माझ्याकडे आला, प्रेमाने मला घरी बोलावले. त्याला मी गीता-सार सांगितलं. तेच माझं सारं भोजन. त्याच्या झोपडीत पांचण्यापूर्वीच माझी पोटाची भूक भागलेली होती. घबल सारख्या श्रोत्यांना काही उपदेश देण्यात जे समाधान आहे, ते भोजनात नाही. सामान्य माणसाच्या दृष्टीने विचार केला तर तुझं व्यवहार-ज्ञान ठीक आहे. पण पंडितांपाशी असलं पाहिजे ‘अनौक्तिक व्यवहार-ज्ञान’!”

नित्यानंदाचा प्रामाणिकपणा

अमरावती नगरीत राखेन्द्र नावाचा एक श्रीमंत मागूस रहात असे. त्याच्याकडे एक नौकर होता - नित्यानंद. तो फार प्रामाणिक होता. घरातील सर्व कामे तर तो करीतच, बाहेरच्या कामातही सर्वाना मत्तपासून मबत करी.

एक दिवशी केर फाळतात पलंगाखाली त्याला चांदीची एक मोहर सापडली. ती त्याने लगेच राखेन्द्रच्या हातात किती, राखेन्द्र नित्यानंदाच्या प्रामाणिकपणावर खुल जाला आणि त्याने ती मोहर त्याला देऊन टाकली.

काही दिवसांनंतर राखेन्द्रच्या मुलीचा रत्नहार कुठे दिसेनासा झाला. तिने आपल्या वडिलांना ही मोहर सांगितली. घरातील सर्व येत्या व कपडे धुवळली, पण रत्नहार मात्र सापडला नाही. शेवटी राखेन्द्रने नित्यानंद व इतर सर्व नोकरांना बोलावले व रत्नहाराबद्दल चौकशी केली.

नित्यानंद म्हणाला - "मालक, दोन दिवसांपूर्वी मला म्हाणी-घरात तो हार सापडला!"

हे ऐकून राखेन्द्रने राखेन्द्रने विचारले - "दोन दिवसांपूर्वी तुला हार सापडला, मग बातापर्वीत मला का नाही सांगितले? माझ्यापासून ही गोष्ट लपवलेच कशासाठी?"

नित्यानंदने थोडेपणाने उत्तर दिले - "मालक, मला सापडलेला हार मी आपल्याला दिला असता, तर माझ्या प्रामाणिकपणाची प्रशंसा करीत तो माझी मलाच देऊन टाकला असता ना? आपण तर कामात गुंतलेले होतार, म्हणून मी आपणास उपाच नास विला माझे. मी हार आपल्यापाशी ठेऊन दिला."

नित्यानंदाच्या या उत्तराने काय बोनावे हे राखेन्द्रला कळेना.

८

(रूपधरच्या साथीदारांनी आपले कर्तव्य पाळले नाही. रूपधर पूर्णतः मग असताना नावाचीने फुल नावली, अन् त्यांनी बुर्यदेवतेच्या पश्चुता हार केले व सिजवून बाळूक टाकले. त्यांना बाबदलची प्रचीतीही तपेच मिळाली. समुद्रात मध्येच रूपधरची नाव बुडाली अन् रूपधर होडून बाकी सर्वजण बुडून गेले. एकदा रूपधरच पडत तो मोठ्या कहने विनायकाने पोचू शकला.) - पुढे

त्या देशाच्या शासक राजाचे नाव होते झाल्याबरोबर कपडे धुवायला जाऊ या, बुद्धिमान. वाचणी ही त्याची कन्या होती. जवळ मोही वेईन तुझ्याबरोबर. आपल्या त्या दिवशी पहाटेपहाटेच तिला एक स्वप्न वाचाना सांगून रथ जोडून तयार ठेव. इतक्या पडले. त्या स्वप्नात तिला दिसलेली तिची मैत्रीण म्हणाली, "अस वाचणी, इतकी वाळसलीस कशी? कितीतरी मळके कपडे धुवावचे पडनेत. अशा लज्जा आहे ना तुला? मळके कपडे घालून लक्षात्ता कुणी रहाणार आहेत? लोक टोमणे नाही मारणार? सकाळ निश्चय तिने केला, आणि कपडे धुवायला

वाचणी तानडतोच बुडून बसली. सिंग दिसले की आता दिवस अनाडत आहे. स्वप्नात पाहिलेले प्रत्यक्षात करून टाकण्याचा निश्चय तिने केला, आणि कपडे धुवायला

सीड पौराणिक कथा

जाग्यार असल्याबद्दल लिने आपल्या मातेला सांगून टाकले. नंतर ती आपल्या पित्याला भेटायला निघाली. त्याचवेळी राजा बुद्धिमान आपल्या सेनापतीला भेटायला निघाला होता.

“बाबा, बला एक मोठ्ठा रथ हवा. मी नदीवर कपडे धुवायला जाणार आहे. खूप दिवसात कपडे धुतले गेले नाहीयेत. घरात माणसेही खूप जमलीयत. सर्वच जण कपडे धुवून हवे असल्याची मागणी करत आहेत.” वारुणी राजाला म्हणाली.

“वे ना, नोकरांना सांगून हवा तो रथ तयार करायला सांग.” राजाने संमति दिली. ताबडतोब रथ व खेचरांची व्यवस्था केली

गेली. वारुणी व तिच्या मैत्रिणींनी आवश्यक ती भोजन सामग्रीही बरोबर घेतली. गाडीत जसून हातातला चाबूक खेचरांना मारत वारुणीने ती हाकायला सुरुवात केली. बऱ्याचशा दासीही अपायसात गप्पा मारत रथामागोमाग निघाल्या.

शेवटी सर्वजणो नदीकिनारी पोचल्या. खेचरे भोकळी करून त्यांना चरायला सोडण्यात आले. सर्वजणी गाणो गातगात कपडे धुू लागल्या. काम संपल्यावर स्नान भुरकून त्यांनी कपडे वाळवले अन् भोजनही केले. नंतर लग्नी चेंडू खेळायला सुरुवात केली. खेळता खेळता चेंडू भुलून पाण्यात पडला अन् सर्वजणी ओरडू लागल्या.

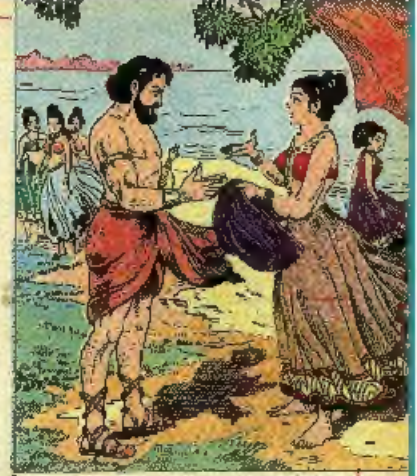
त्यांच्या आरडाओरडीमुळे रूपधर जागा झाला. झाडीतून बाहेर येऊन तो वारुणी व तिच्या सखांफडे पाहू लागला. झाडीतून बाहेर पडलेली व धुळीने माखलेली ती आफूती पाहून वारुणीच्या दासी दाबरून गेल्या व भीतीने झाडाझुडुपांमगे जाऊन लपून राहिल्या. वारुणी स्वतः मात्र जराही न दाबरता जागच्या जागी तशीच अुभी राहिली.

रूपधर दूरच अुभा राहून मोठ्या विनयाने तिला म्हणाला, “हे तुम्हरी, तू मानवच आहेस की कोणी देवता आहेस, हे माहीत नाही. तुझी अुंची अन् सौन्दर्य पाहून तर असं वाटतंय की तू देवताच असावीस;

पण मानव असशील, तर तुझ्या जन्मदात्याला भाग्यवानच म्हणायला हवं. तुझी भावडेही किती भाग्यशाली!” अन्

तुझ्याशी विवाह करणाऱ्या भाग्यवन्ताच्या आज्ञेरीत तर काय म्हणू? शब्दात वर्णन करताच नाही येणार. मी आजपर्यंत अनेक देश हिंडलेय, पण आजवर असले सौन्दर्य कुठेच पाहिलं नाही. मी आता अत्यन्त दीन अवस्थेत आहे. वीस दिवसपर्यंत मी समुद्रात अनेक संकटांना तोंड दिलंय, कालच कसाबसा या किनाऱ्यावर येऊन पडलोय. हा देश नवाच आहे मला. आता तूच एकटी काय ती माझं रक्षण करू शकशील. माझ्यावर दया कर अन् अंगावर घालायला काही वस्त्र दे. मी आता कोणत्या दिशेला जावं, तेही सांग मला. इतके अुपकार केलेस, तर आभारी होईन मी तुझा.”

“तुम्ही तर बांगलेच बुद्धिमान वाटताय मला. सुख केवळ देवच अुदान करू शकतात, पण आता तुम्ही माझ्या देशात आहात. इथे तुम्हाला अन्नवस्त्रांची इवात पळणार नाही. मी आश्वासन देत आहे तुम्हाला. मी तुम्हाला आमच्या नगराचा रस्ता सांगेन. हा पैयामिया देश असून इथला राजा बुद्धिमान याची मी कन्या आहे.” नंतर आपल्या दासींना बोलावून वारुणी त्यांना म्हणाली, “एहे! मिच्या भागुनाया ! पळून गेलात? यांना खायला द्या काही अन् त्यांनी नदीत

स्नानाचीही व्यवस्था पहा.”

दासींनी रूपधरला स्नानाची जागा दाखवली अन् नंतर कपडेही दिले. पाण्यात अुतरून रूपधरने आपले अंग नीट सोडून स्नान केले. अंगावर खूप माती अन् मीठ लागलेले होते. ते सर्व धुवून काढल्यावर त्याने मिळालेले कपडे बदलले. अन् एकाद्या सुदृढ मनोहर मूर्तीसारखा चमचमत तो समोर आला. वारुणीने प्रथम त्याला पाहिले, तेव्हा तिला तो खूप पाणेरडा अन् कुरूप वाटला होता; पण आता तो एकादा ‘स्वर्गातला निवासी’ वाटत होता. ‘असा पति आपल्याला मिळाला, तर काय छान होईल ! त्याने कायम आपल्याच देशात रहावे’ असे

तिला वाटू लागले.

दासींनी वांस्तार रूपधरला जेवण दिले. अन्न पोटात गेल्याला त्याला कितीतरी दिवस झाले होते.

मधल्या वेळात 'अन्ना पुढे काय करावे' याबद्दल वारुणी विचार करत होती. आपण तरुण व अविवाहित आहोत; या दैवात आपल्याशी विवाह करायला इच्छुक असे कितीतरी युवक आहेत, अन् आपण त्या सर्वांना नकार दर्शवला आहे. अशा परिस्थितीत हा माणूस आपल्याबरोबर जाला तर तो जर दिसणार नाही. एका अपरिचिताला पति बनवून घेऊन आली, असे म्हणून सर्वजण नाव ठेवतील आपल्याला.

त्यामुळे अशा माणसाला अतिथि म्हणूनही आपणाबरोबर न नेण्याचे तिने ठरवले. झुलत तो स्वतःच पाहुणा बनून आपल्या घरी जावा हेच भुक्ति होईल असे तिला वाटले.

दासी वाळलेले कपडे गोळा करून त्याच्यावर ती रूपधरला म्हणाली, "आता आपही निघतो. बाकीच्या लोकांबरोबर तुम्ही गाडीमार्गे येत रहा. किल्ल्याच्या दारापर्यंत असेच या. पण गाश्याबरोबर नगरात माथ प्रवेश करू नका. लोक अशाच काहीतरी बोलून सुटतील. नगराबाहेरच्या जुळानात जरा चिबाम करा. मी पोचल्यानंतर काही वेळ जाऊ देऊन नंतर सरळ जावल्या दाड्यात प्रवेश करा. पोरसोरं सुद्धा पचा सांगतील तुम्हाला. दाड्यात पोचल्यावर जेथेसधे कुठेही न थांबता सरळ आतपर्यंत या. माझे आईबाबा दिसतील तुम्हाला. निःसंकोचपणे म्हेन्या आई जवळ जाऊन हुशारीने बोला तिच्याशी. तिचं आतिथ्य मागा. तुमची वर्तणूक आपडंती, तर तुमचं काम सहज साधून जाईल. राजभक्तात माझ्या आईचा शब्द खाली पडत नाही. तुमचं माग्य चांगलं असेल, तर तुम्हाला आवश्यक ती मदत मिळून जाईल."

अनन्तर वारुणी गाडीत बसली अन् तिने खेचरींना आवाज दिला. गाडी चालू लागली. आगोभांग इतर सर्वही निघाले. बगीचाजवळ

पोचल्यावर रूपधर तिथेच थांबला अन् बाकी सर्व आपापल्या स्थानी गेले. सूर्यास्तानंतर आपली इष्टदेवता वृद्धिमती हिचे स्मरण करून रूपधर राजभक्ताकडे निघाला.

वारुणी घरी पोचल्यावर तिच्या भावांनी धुतलेले कपडे आत नेले. घरात चुली पेटवून स्वयंपाकाचे काम ही सुरू झाल्याचे वारुणीला आठळले.

रूपधरने नगरात प्रवेश केला. वंधारात त्याच्याकडे कुणाचे लक्षही गेलं नाही. एक लहान मुलगी बांधी घासतांना आढळली; तिला रूपधरने विचारले, "मी एक परदेशी माणूस आहे. मला राजा वृद्धिमानचं घर दाखवतेस?"

"या काका, दाखवते मी. हवं इतरांजवळ असं काही नोलू नका. कारण इतकी माणसं परदेशी लोकांकडे संशयाने पहातात. तेव्हा चुपचाप म्हेन्या मागे येत रहा."

रूपधर त्या भुलीबरोबर राजभक्तात पोचला. भक्ता चांगले मग्न होते. आत प्रवेश करताना त्याला काहीसा संकोच वाटला. बराच वेळ त्या अर्धवट प्रकाशात तिथे काम करणाऱ्या दासींकडे पहात तो बुभा राहिला. नंतर त्याला तिथे एकूण चार एकर जमिनीवर पसरलेली एक फळबाग दिसली. शेवटी आपले धीर्प एकवटून त्याने आत पाजूल ठेवले. वारुणीने सांगितल्याप्रमाणे तो

सरळ आत गेला.

आत एका विशाल मंघात मगरातले मोठे लोक भोजनासाठी बसलेले होते. रूपधर त्यांच्या जावूनेच पुढे जात आत पोचला. तिथे त्याला राजा व राणी बघेही दिसले. राणीसमोर जाऊन तिच्यापुढे भुक्षे टेकून तो म्हणाला - "महाराणी, मी एक अभागी माणूस आहे. एक शरणार्थी म्हणून आपल्याजवळ आलो आहे. आपण व आपले कुटुंबीय सुखी राहोत ! मला स्वदेशी परत जाण्यासाठी आपल्या मदतीची अपेक्षा आहे."

त्याचे बोलणे ऐकून तेथे उपस्थित सर्वजण चकित झाले! शेवटी एक वृद्ध माणूस

महाराजांना म्हणाला, “राजा, आपल्या अतिथीला असे जमिनीवर बसवून ठेवल्याने आपल्या प्रतिष्ठेला धक्का लागतोय. तेव्हा याला आपण स्वतः बौद्ध आसनावर बसवून भोजन करावलाही बोलव.”

बुद्धिमान राजाने स्वतः रूपधरचा हात पकडून त्याला जवळच्या आपल्या बोरल्या मुलाच्या जागेवर बसवले. रूपधरसाठी त्या तक्ष राजकुमाराने आपले असलेले रिकामे केले व तो स्वतः दुसऱ्या एका आसनावर जाऊन बसला. नंतर सर्वांनी मिळून भोजन केले.

भोजनानंतर बुद्धिमान बुद्धा राहून अल्पस्थित सज्जनांना म्हणाला, “तुम्हा

सर्वचि भोजन झुरकले आहे. आता जाऊन आराम करा. बुद्धा भव्या पहाटेच पुन्हा भेटू आपण. आपल्या या अतिथीचं तेव्हा आपण मनोरंजन करू आणि त्याच्या पुढील प्रवासा न्हल चर्चा करू. याचा देश किती का दूर असेना, त्याला सकुशल तेंथे पोचवणं हे आपलं परम कर्तव्य आहे. आपण रूप व्यवस्थित योजना करूनही त्याला पुन्हा काह झेलावे लागले, तर ते आपलं दुर्भाग्यच म्हणावं लागेल. हा माग्यल्लात कोणी देवता असला, तरी आपल्याला ही काही नवी गोष्ट नव्हे. देवताही कधीकधी स्तुष्य रूपात अकतरलास अन् वरपल्याबरोबर भोजनही करतात. मनोरंजनाच्या कार्यक्रमात भागही घेतात ते. हे सर्व बऱ्याच जुन्या काळापासून असंच चालत आलेलं आहे.”

हे सारे ऐकल्याबरोबर रूपधर म्हणाला, “महाराज, आम्हण अस्तव्या काही धमात राहू नका. मी कधीही देवता वगैरे नव्हे, सामान्य मानवच आहे मी; अगणित काह झेललेला माणूस. कदाचित माझ्याइतके काह अपसलेला माणूस या जगात कुठेच नसेल! म्हणूनच मातून माझ्या बुद्ध्यासाठी मला मदत करा, आता माझी एकच इच्छा आहे. माझं ते एकच ध्येय म्हणजे आपल्या देशात परत जाऊन पोचणे; तिथं जाऊन आपली सारी माणसं पाहून मग मरून जायं जास.”

त्याच्या बोलण्यामुळे सर्वांना त्याच्याबद्दल महानुभूती वाटली. ती त्यांना प्रकटही केली. सर्वजण तेथून गेल्यावर फक्त राजाराणीच काय ते झुरले त्या जंगी.

राणीने रूपधरकडे निरखून पाहिले. तिच्या लक्षात आले की त्याच्या अंभावरची वस्त्रे तर, आपण आपल्या हागांनी शिवलेली दस्त्रे आहेत. ती विचारू लागली, “बेटा, पहिल्या प्रश्न मीच विचारते तुला. तू कोण आहेस? कुठून जालायस? ही वस्त्रं तुला कोणी दिली? तू तर म्हणालास की, आपण समुद्रातून वहात या देशात पोचलो?”

आता सम्मोहिनीच्या कैदेतून सुटून या देशच्या समुद्रकिनाऱ्यावर पोचेपर्यंतची सारी हकीकत त्याने राणीला सविस्तर सांगितली. सत्य न लपवता त्याने हे ही सांगून टाकले की, वारुणीची आपली भेट किनाऱ्यावर कशी झाली अन् तिने कशी आपल्यावर दया दाखवून भोजन व वस्त्रे ही दिली.

सर्व काही ऐकून घेतल्यावर बुद्धिमान

रूपधरला म्हणाला, “महाशय, माझ्या मुलीने एक मोठीच चूक केलीय. तिनं तुम्हाला स्वतःबरोबरच इथं जाणायला हवं होतं.”

“महाराज, तिच्यावर रागावू नका. तिनं तर मला बरोबरच वायला सांगितलं होतं. पण मीच तसं करायला कचरलो.” रूपधर बोलला.

“माझ्या मुलीशी विवाह करून घेवंच रहायची तुमची इच्छा नसेल, तर शुद्धा मी तुमच्या प्रवासाची व्यवस्था करून देईन. तुम्हाला सुखरूप रजात करणं ही माझी जबाबदारी समजतो मी. जमच्या जहाजांसहली जहाज अन् अरुम नाविक या जगात अन्यत्र कुठेच नसतील.” राजा म्हणाला.

या बोलण्यात ते गुंतलेले असतानाच राणीने रूपधरच्या शोषण्याची व्यवस्था केली. आपले सर्व कष्ट विसरून रूपधर निद्राधीन झाला.

-कवयित्री:

शेजाऱ्याला मदत!

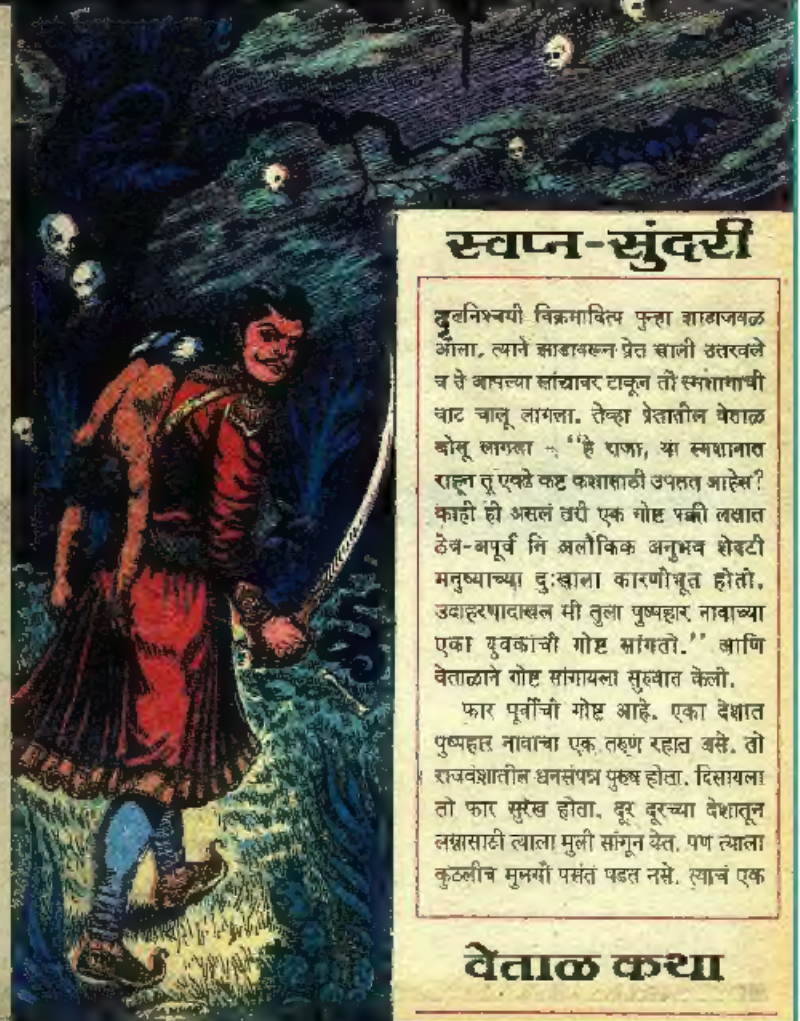
तुम्हाळ्याचे दिवस होते. रामपूर गावातील एका झोपडीला जाग लागली. अंगा विझवण्यासाठी शेजार-पाजाराचे काही लोक विहिरीतून पाणी काढीत होते, तर काही लोक ते पाणी शेपडीपर्यंत नेऊन आग विझवीत होते. काही लोक जवळच्या तलावातून पाणी आणत होते.

एवढं सगळं चालू असलं तरी मकुल माश तिंबाऱ्या झाडाऱ्या छायेत बसून गावं गुंथगुंथत होता. याच वेळी शेजाऱ्या गावातील एक भागूस तिकडून चालला होता. मकुलकडे पाहून त्याला मोठे आश्चर्य वाटले. त्याने मकुलला विचारलं - "कसा मागूस आहेस तू? नोक शेजाऱ्याला मदत करण्यासाठी बपत आहेत, आणि तू मात्र आरामात झाडाऱ्या सावलीत बसून गुंथगुंथते आहेस!"

मकुलने आरामात उत्तर दिले - "मीच तर ती शेजारी आहे. आज माझा झोपडीला जामनेली आग जे विझवीत आहेत, त्यांच्याजवळ मी काल थोडे पैसे मागितले होते. त्यावेळी मला कोणी ही मदत केली नाही. आता ही ते काही मला मदत करीत नाहीयेत!"

शेजाऱ्या गववाळ्याने आश्चर्याने विचारलं - "काही तरी बडबड नको करस. तुम्हा झोपडीला लागलेली आग सर्व जण विझवीत आहेत; ही ते तुला करीत असलेली मदतच नाही का?"

"मुझिच नाही! आजू-जाजूच्या झोपड्याला आग लागू नये म्हणून ते स्वतःला मळ करीत आहेत, समजतं?" मकुलने ठणकावले.

स्वप्न-सुंदरी

दुर्लभचर्चणी विक्रमावित्त पुन्हा शाखाजवळ आला. त्याने झाडावरून घेत घाली उतरवले च ते आपल्या छायावर टाकून ती स्मशानाची चाट चालू लागला. तेव्हा प्रेतातील वेताळ बोलू लागला - "हे राजा, या स्मशानात राहून तू एवढे कष्ट कशासाठी उपगत आहेस? काही ही असलं तरी एक गोष्ट पक्की लक्षात ठेव-बपूर्व नि अलौकिक अनुभव रोडटी मनुष्याच्या दुःखाला कारणीभूत होती. उदाहरणादाखल मी तुला पुष्पहार नावाच्या एका दुवकांची गोष्ट सांगितो." आणि वेताळाने गोष्ट सांगायला सुरुवात केली.

फार पूर्वीची गोष्ट आहे. एका देशात पुष्पहार नावाचा एक तर्कण रहात असे. तो राज्यशांतीत धनसंपन्न पुरुष होता. दिसायला तो फार सुख होवा. दूर दूरच्या देशातून लक्षासाठी त्याला मुली सांगून येत. पण त्याला कुठलीच मुमयी परमत पडत नसे. त्याचं एक

वेताळ कथा

कारण ही होतं, त्याच्या मनात एक स्वप्न-सुंदरी ठाम मांडून बसलेली होती

गंधमादन पर्वतीय प्रदेशात एक सरोवर आहे आणि पूर्णिमेच्या रात्री तेथे गंधर्व-कन्या येतात असं पुष्पहारने ऐकलं होतं. आपल्या मनातील स्वप्न-सुंदरीचा शोध घेत तो त्या सरोवरापर्यंत पोचला

हे सरोवर एका गंधर्व राजाचे होते, त्याच्या मुकन्या नेहमी स्नान करण्यासाठी तेथे येत असत. प्रियवादिका नावाच्या एका राजकुमारीला पुष्पहारने पाहिले, तिना पाहताच त्याला वाटलं की आपली स्वप्न सुंदरी होय, तो आपल्या मनातील गोष्ट तिना सांगणार, एवढ्यात तिने सरोवरात उडी

मारली व ती अदृश्य झाली

तिराश न ह तौ तो त्या सरोवराच्या परिसरात राहू लागला तिसऱ्या पूर्णिमेला त्याला प्रियवादिका पुन्हा तेथे आलेली दिसली. तेव्हा तो स्वतः झाडांच्या आड लपला आणि ती त्याच्या आवाक्यात येताच त्याने तिचा हात पकडला, प्रियवादिकेने जोर लावून आपला हात सोडवून घेतला तिने पुन्हा सरोवरात उडी मारली नि ती अदृश्य झाली.

तिना शोधून काढण्यासाठी तो सरोवरात उडी मारणारच होय, इतक्यात एक गंभीर आवाज त्याच्या कानावर पडला - 'धाब' लगेचच गंधर्व राजा, आपल्या एक सारख्या दिशणाच्या तीन मुलींसह सरोवरातून बाहेर आला, तो पुष्पहारला म्हणाला "या निधी जणी माझ्या मुली आहेत या तिघींपैकी कोणावर तुझे पंम आहे ते सांगशील? तु जर बरोबर उत्तर दिलस तर माझी ती मुलगी मी तुला देऊन टाकीन "

पुष्पहारने तिघींना एकदा न्याहळून पाहिल त्या निधी ही गुलाबाच्या पाकळ्यांसारख्या स्मरान्च दिसत होत्या तो विचार करू लागला की आपण ज्या स्वप्न सुंदरीला पाहिले, ती या तिघींपैकी कोणती? एकदम त्याला एक कल्पना स्फुरली, तिघींच्या ही उजव्या हाताकडे त्याने निरखून पाहिले, एकीच्या उजव्या हाताचे मनगर अमळ तुजलेले त्याच्या लक्षात आले.

माता आपली स्वप्न-सुंदरी कोणती हे पुष्पहारने ओळखले, हकाने गंधर्व राजाला ती मुलगी दाखवली, गंधर्वराजा त्याच्या बुद्धिमानेवर खुश होऊन म्हणाला - "शाबास" तू अगदी बरोबर ओळखलस, माझी कन्या प्रियवादिकेने ही तुझ्यावर प्रेम बसले आहे पण माझी एक अट आहे, शीत गुण हा आम्हा गंधर्वांचा धर्म आहे, तुला या धर्माचे पालन करावे लागेल. कधी रागावून, आपल्या मनावरील नखा सुटून तीन वेळा तू काही विपरीत केलंस तर ही तुला सोडून स्वगृही परत येईल," असं म्हणून गंधर्व राजाने प्रियवादिकेला तेथे सोडले व बाकीच्या दोन कन्यांसह तो अदृश्य झाला.

प्रियवादिका नाजेने मान खाली घालून उभी राहिली, पुष्पहारने तेथेच गंधर्व पध्दतीने प्रियवादिकेशी विवाह केला व तिला घेऊन तो आपल्या नगरीत आला.

काही दिवसांनी आपल्या बालपणाच्या एका मित्राकडे त्याला पत्नी म्ह जावे लागले, या मित्राला मुलगा झाला होता पुष्पहारने आणलेला आहे मुलाच्या आईच्या हाती दिला व मुलाला उचलून त्याचा एक पाप घेतला

परंतु मुलाला पाहताच प्रियवादिकेने आपले तोंड फिरवले, त्या मुलाबद्दलची घृणा तिच्या चेहऱ्यावर स्पष्ट दिसत होती, ती तत्काळ तेथून निघाली. तेथे असलेले सर्व लोक तिचा हा अवहाम पाहून आश्चर्यचकित झाले, पुष्पहारना

ही फार आश्चर्य वाटलं, घरी पोचताच त्याने तिना विचारले "छोट्या लेकराला पाहतान्व तोंड फिरवून तू अशी परत का फिरलेस?"

प्रियवादिका म्हणाली - "त्याला आपल्या मांडीवर बघावं असं मला मुळीच वाटलं नाही,"

"मी तुला विचारतोय तुला असं का वाटलं नाही?" पुष्पहारने पुन्हा प्रश्न विचारला

"कारण मी नाही सांगणार !"

प्रियवादिकेने स्पष्ट शब्दात सांगून टाकलं पुष्पहार आपल्यावर नियंत्रण ठेवू शकला नाही नि त्याने प्रियवादिकेच्या मालावर एक चापट मारली

प्रियवादिकेच्या ओठ्यात अश्रू आले, ती

म्हणाली "त्या मुलाला पाहताच आपल्याला माहीत नसलेल्या काही गोष्टी मला समजल्या. मोठा झाल्यावर हा मुलगा मोठा दुष्ट हाणार आहे तो अनेकांची हत्या करील आणि शेवटी त्याला फाशी दिली जाईल. अशा पाप्याला स्पर्श करणं मला योग्य वाटतं नाही. आपण मात्र माझ्यावर खूप रामाबलात आपण पहिल्यांदा माझ्यावर हात टाकला हे नोट लक्षात ठेवा "

पुष्पहारचा वाटने आपल्या हातून चूक घडली. येथून पुढे मावळ राहण्याचा त्यानं निश्चय केला. राम आला तरी त्याला सीमेजाहेर जाऊ देऊ नये, तेव्हापासून ती प्रियवादिक्ची अधिक वेळाने व्यवहार करू

नमाली.

एक महिन्यानंतरची गोष्ट. गावाचा नगराध्यक्ष पुष्पहारचा मित्र होता. पुष्पहारला नगराध्यक्षाच्या मुलीच्या लग्नाला प्रियवादिक् सह जावे लागले.

नगराध्यक्षाने पुष्पहार व प्रियवादिक् दोघे मन पूर्वक स्वागत केले. त्यांना तो विवाह-मंडपात घेऊन गेला. थोड्याच वेळात घर वधूच्या गळ्यात मंत्रांमून बांधणार होता. या आनंदमय वातावरणात प्रियवादिक् अचानक जोर जोरात रडू लागली. वास्तव्यकित होऊन सर्व लोक तिच्याकडे पाहू लागले.

तेव्हा पुष्पहारने प्रेमळ स्वरात पत्नीला विचारले - "काय झालं? तू या मंयल वेळी अशी रडत का आहेस?

प्रियवादिक् म्हणाली - "काय सांगू नि कस सांगू? हे वर वधू एकमेकांना योग्य नाहीत. लग्नानंतर दोघे ही शत्रुसारखे आपापसात झगडत राहतील. ते संसाराच रणांगण बनवतील!" प्रयत्न करून ही तिला आपले रडणं आवरता येईना

लग्न-समारंभात उपस्थित मंडळींनी हे बोलणे ऐकले. त्यातील एक जण शेजारच्याला म्हणाला - "विचारा! आपल्या बायकोला कष्टात ठेवण्याचं सामर्थ्य नाही शाच्यात कसा तिला गप्प बसवणार?"

हे त्याचे बोलणे ऐकून जोराने प्रियवादिक्ने खांदी हलवीत बंत्रहार म्हणाला "रडू

नकोस, शात हो "

प्रियवादिक् म्हणाली - "आपण दुसऱ्यांदा माझ्यावर हात टाकतात!" आणि ती लग्न-मंडपातून उठून धरी बाली.

या घटनेनंतर पुष्पहार बायकोबाबत फारच सावधान राहू लागला. तिला मोठण्याची तर त्याची इच्छा नव्हती. आता केवळ एक संधी शिल्लक राहिली होती.

आगष्टी काही दिवसांनी पुष्पहारला आपल्या बायकोला घेऊन काकांच्या घरी जाण्याचा प्रसंग आला. कारण काकांचा मुलगा मरण पावला होता. हा मुलगा जवळ जवळ पुष्पहारच्याच वयसाचा होता. त्याची बायको प्रेताज्जळ वसून विलास करीत होती तिचे रडणे ऐकून सर्वजण भोकमग्न झाले हाते सर्वांच्या डोळ्यातून अरकू वाहू लागले. अशा दुःखमय वातावरणात प्रियवादिक् एकदम मोठमोठ्याने हसू लागली. सर्व जण तिच्याकडे पाहू लागले. पुष्पाहासने हळूच तिच्या कानात सांगितले - "अशा वेळी हसणं योग्य नाही घरातील एका उरुषाच्या मृत्युमुळे सर्वजण दुःखी आहेत." तरी पण प्रियवादिक् सदस्य हमतच राहिली. आता पुष्पहारचा आपल्याकरील तब्यार सुटला आणि त्याने प्रियवादिक्ला जोरात एक गुहा मारला.

हसायच थांबून प्रियवादिक् म्हणाली - "जो मेला, तो मोठा शत्रुवाण आहे! एका ममाटाच्या घरी त्याला नवा जन्म प्राप्त झाला

आहे. अशा शत्रुवाणाली माणसाबद्दल सर्व जण रडत आहेत याचं मला हसू आलं. बरं, ते सगळं राहू द्या आता. माझ्या पहिल्या दिलेल्या वचनाचा तुम्ही भंग केलेला आहे. आता मी तुमच्या नरोबर राहू शकत नाही." असं म्हणून ती बंधमाडन पर्वताकडे जावला निघली. पुष्पहारने तिला थांबवण्याचा प्रयत्न केला नाही. ती ज्या वाटेने गेली, तिकडे तो निर्भिन्नपणे पहात राहिला.

एवढी गोष्ट सांगून आता वेताळ विक्रमादित्याला म्हणाला "राजा, जं काही घडलं, त्याबाबत माझ्या मनात काही शंका आहेत. पुष्पहारने गंधर्वराजाच्या शटीचे पालन का केले नाही? प्रियवादिक् त्याला सोडून

निघाली, तेव्हा पुष्पहारने तिला अडवणे का नाही? पत्नीवरील प्रेम कमी झाले म्हणून का त्याने असे केले? माहीत असून ही माझ्या या शकाचे समाधान तू न केलेस तर तुझे शिर घडावर राहणार नाही हे तू जाणतोसत."

विक्रमादित्य शंकांचे समाधान करीत म्हणाला - "मानव आणि गंधर्व यांच्यात होणारा विवाह तसा धर्मविरुद्ध आहे. खरे म्हणजे हा विवाह विवाहच नव्हे, पुष्पहारने प्रियवाविकेवर रुनापासून प्रेम केले पण तिच्या स्वभावात तो चवळ पडवू शकला नाही तसेच प्रियवादिका ही आपल्या गंधर्व-स्वभावात काही बदल घडवून आणू शकली नाही दोघांचे गुण धर्म एकमेकांपिरुद्ध होत. त्याप्रमाणे दोघे हा आचरण करीत राहिले, मनुष्य देवांच्या धर्माचे पालन करू शकणार नाही, स्त्रीवर केवळ प्रेम करून मनुष्य आपले जीवन परिपूर्ण करू शकणार नाही, पुष्पहारने तीन वेळा जेव्हा आपल्या नायकीवर हात उचलला, प्रत्येक वेळी त्याने विचार केला -

अशा परिस्थितीत लोकांना माझ्याबद्दल काय

वाटत असेल? त्यावेळी प्रियवादिकेच्या बडिलांना दिलेले वचन तो विसरला. गंधर्वकन्या असल्यामुळे प्रियवादिकेजवळ अद्भुत शक्ति होती आपल्या या शक्तीच्या आधारेच ती कोणाचे ही भविष्य जाणू शकत होती. म्हणून विला जे योग्य वाटले, ते तिने केले, मी एका मानवाची पत्नी आहे आणि आपल्या काही मर्यादा आहेत हे ती विसरून जात असे, मानव समाजाच्या रीतींचे पालन ती करू शकली नाही. आपल्या दोघांचे गुण धर्म एकमेकांच्या विरोधी आहेत हे पुष्पहारने जेव्हा जाणले, तेव्हा हे कठोर सत्य त्याला पटले की आपण दोघे पति-पत्नी म्हणून एकत्र राहू शकणार नाही. दोघांचे वैवाहिक जीवन शारवत होऊ शकणार नाही, म्हणूनच पित्याकडे निघालेल्या प्रियवादिकेला थांबवण्याचा प्रयत्न त्याने केला नाही."

राजा विक्रमादित्याचे हे समर्पक उत्तर ऐकून बैताळ प्रेतासह भट्टस्थ झाला आणि पुन्हा झाडावर जाऊन बसला.

आधार : धर्मेन्द्र पंत बांची एक कथा

योग्याचा सल्ला

गोपी नावाच्या एका तरुणाला गावच्या जमीनदाराकडे एक छोटी नोकरी मिळाली. आता त्याला सुली मंत्रून पैऊ लागल्या कमला नावाच्या एका छोट्या पण संपन्न परिवारातील मुलीशी त्याचे लग्न झाले.

कमला जेव्हा सामरी आली तेव्हा आसपासच्या संपन्न महिलांकडे पाहून गोपी कडे दागिने, माह्या इत्यादींची मागणी करू लागली, वस्तु न मिळाल्या म्हणजे ती चिडे. भरातील या अज्ञान वातावरणात गोपी कस्त हाऊन गेला. जमीनदाराकडील कामात ही त्याचे लग्न लागला, परिणाम असा झाला की त्याला नोकरीला मुकावे लागले.

एक दिवशी संध्याकाळी गोपी एका योग्याकडे गेला नि म्हणाला - "स्वामी, माझ्या बायकाचे माझा छळ मांडलाय, मला जीवनाबद्दल मुळीच जागरूक राहिली नाही. आपण सिद्ध योगी आहात असं ऐकून आहे.

मला एकादा देवा जन्म द्या," त्याचे बोलणे ऐकून योगी हसत म्हणाला "बेटा, तुला कोणता जन्म द्या ते तरो माग."

गोपी काही उत्तर देणार एवढ्यात बायाने आडवावरील काही फुले त्याच्या हाक्यावर पडली सुगंध पसरविणारी ती फुले पाहून गोपी म्हणाला - "स्वामी, मला फुलाचा जन्म द्या." योग्याने गोपीला झोळे मिटायला सांगितले आणि त्याच्या हाक्यावर आपल्या हातात काही लिहिले, तसेच गोपीला फुलाचा जन्म लाभला, पण त्याच्या मनात निरनिराळ्या शंका येऊ लागल्या, आपण ज्या झाडावर जाहोत त्याला कोणी पाणीच पातले नाही तर? अचानक एकादा मुलीने आपल्याला तोंडले आणि चुकल्यावर आपल्याला उकिरड्यात फेकून दिलं तर? मयाने त्याचा यरकप झाला, जोराने

सुझीला गायनंदि

औरत त्याने आपले दोळे उघडले आणि त्याला बाडावर बसलेले एक कबुतर पंख फडफडवीत असलेले दिसले.

गोपी योग्याला म्हणाला "स्वामीजी, मला फुलाचा जन्म नको, मला पक्षाचा जन्म मिळाला तर बरे होईल!"

योगी म्हणाला - "त्यास्तु", दुसऱ्याच क्षणी गोपी पक्षी बनला. एका शिकार्याने त्याला पाहिले नि त्याच्यावर बाण सोडला. पण शिकार्याचा नेम चुकला आणि बाण एका फांदीवर जाऊन पडला, यावेळी आणखी जोराने औरत गोपी म्हणाला - "स्वामीजी, मला हा पक्षाचा जन्म नको. या जन्मात तर संकटावर संकट दिसताहेत केव्हा बाण येऊन शरीरात घुसेल सांगता येत नाही. मला आपला तुम्ही बकरीचा जन्म द्या, आरामात हिरव-गार गवत खाईन अन् मजेत जीवन जवं "

योग्याने थेंपपूर्वक गोपीच्या छातावर हात ठेवला नि म्हणाला - "बेटा, तुला बकरीचा जन्म मिळाला, तर कसाई लोक तुला सूसाने

जीवन जगू देतील का?"

हे ऐकताच गोपीने योग्याच्या पायावर झेपे ठेवले आणि म्हणाला - "मी आपला मनुष्य आहे नाच बरा, नको मला दुसरा कोणता जन्म!"

गोपीच्या मस्तकावर हात ठेवीत योगी म्हणाला - "पुत्रा, मी तुला फुलाचा जन्म ही दिला नाही, म कबुतराचा. असा जन्म देण्याची शक्ति माझ्यात नाही. मी क्षण भर त्या त्या जन्माची अनुभूति मात्र तुला दिली. निदान जाता तरी मनुष्य जीवनाचा खरा अर्थ समजून घे, जीवनाकडे पाहण्याचा योग्य दृष्टिकोन शीक. मनापासून आपल्या पलात योग्य ती सुधारणा घडवून आणण्याचा प्रयत्न कर. माही सात्री आहे की तु तिच्यात बदल करू शकशील. दुसरी एकादी गोकरी पहा आणि श्रद्धा व निष्ठेने आपले काम कर. मग तुझं जीवन सार्थक होईल हेच जीवन तुला जगण्यासारखे वाटू लागेल."

गोपीने योग्याला साष्टांग नमस्कार केला आणि सतृप्त होऊन घराकडे परत आला.

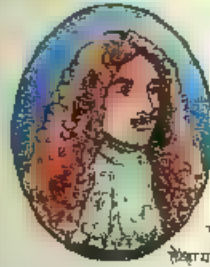

सागर किनाऱ्यावर राहण ४

महानगर मुंबई

आलेख : सीरा नाक

चित्रकार : नीतेश पंच

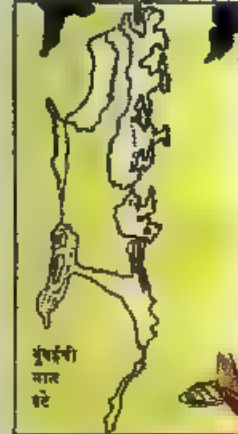

गेट विटल्स
दुसरा पार्क

गोर्गोनीच ब्रजकाव्या
बंधन

पाच शतकांपूर्वी अजून पोर्तुगीज लोक भारतात आले. तेव्हा आजचे मुंबई शहर ज्या साह्यदेईनी सिडून बनले आहे, तो मच्छीमार कोछी लोकांची निरतिगळी सागळून सात गावे होती. १५६२ मध्ये पोर्तुगीज बराजकच्या लॅवरीन व अंगारका हिचा दुसऱ्या पालवशी विवाह झाला, तेव्हा यापैकी मुंबई हे गेट पोर्तुगीजांनी त्यांना भरणे दिले. पुढे काहीनो वेळा बेटे ही त्यांना क्रिटिश राजांनी सोपवली लागली. पुढील काही वर्षात ही बेटे पुलांच्या मागाने एवमेवसना जोडण्यात आली व लवकरच मुंबई शहर म्ह भारताच्या व्यापाराची राखणी झाले.

मुंबईला एकूण ६४ कि.मी. जांबीचा समुद्रकिनारा लाभला आहे. तेव्हासला बसोबा किंबा वेसाथे हे मच्छीमारीचे गाव आहे. मुंबईचे मूळ निवामी असणाऱ्या जहलसून कोळी लोकांची येथे वस्ती आहे. पुरातन लोक समुद्रावरून मासे पकडून आपलागत व बायका ये कोळीवकून खुतरवून येथे वाजवत येमून विकले, नाडवणे व भावे करतात. मुंबई या नावावरून प्रसिद्धी मिळालेला 'बॉम्बे डक' किना 'बोमिल' हा येथील पासे क्षणाच्या गोकांना आवडता मात्रा होय. वर्साच्यापासून दोन कि.मी. अंतरावर प्रचाली गांकांचा नाडका 'गुड बोव' गावाने प्रसिद्ध असणारा किनारा आहे. अरबां समुद्राच्या खुतरवून लाय व एवेच्या मारू खुळका पवारशीना कासबादेतरात, मेळ-पुरीइ, चकदार बाटावस्तूची हारीने खुशी बसलेली बुकाने ह हा येथील एक आकर्षण आहे. हड्डल झोरी विमान चालकांसाठी एक हवाई-अड्डा आहे. १९३२ मध्ये श्री वें.आर.टी. टाटा यांनी आपले पुढे ग्रोप हे विमान येथे बुनरवले होते. बराची

टाटांनी ज्यातून प्रतिहारिक
मुद्रण केले ते पुढे ग्रोप

जे.आर.टी. टाटा

१४ एप्रिल १९४९ को मुम्बई संस्रत एक लठ्ठ स्कोट भसल, बुद्ध दुरक ल्वाका अलाख एक बाला भरोषो त ल्वाका फुटो को कोही भरातु सोचाय्का तन्ही ब निर्मिक्ते कुल पल्नी, बुते महाबुद्ध टोला बासु होत, लोकान्त बान्ने की जपानी भिन्ववर्षिक भैरुन पोखले जाहेत, पय स्कोट भसला होला ब्रिटिश ब्रह्मण एवम् एस् ट्राटोला कान्पुन, हे शहाज कफाकोहन लोला होले भ ल्वाक लोका प्रभातक स्वीडिक्ते भोक्ते लारनेले होत, लाला ए ल्वाका कान्पुन भ करोको धरमणि भनेहो भरतेले होत, ल्वाकाक भानक भान, ब्राम जालीने भ इष्टो पय बाणीना को स्कोट भसल, सनकाक एक बहाजुना को सुनयना

“झब्बाची किंमत हजार रुपये आरामशीर जीवन जगणाऱ्या एकादा श्रीमंताला दाखव, तो घेईल कदाचित् असल्या वस्तु नको आणत जाऊस या वाजरात” ब्रह्मा म्हणाला

पण भोगीला हा सौदा करावासा वाटत होता. व्यापारी एक हजारारुपून खाली घालता जरा ही तयार नव्हता. भोगीने आपल्या अवळवे गैसे काढून मोजले. नकशे रुपवेच होते त्याच्या ‘जवळ. ब्रह्माकडून भोगीने शब्द रुपये कर्जाक घेतले नि तो झब्बा खरेदी केला.

आश्चर्य करीत ब्रह्माने विचारले - “एवढ्या भारी किमतीचा झब्बा तू

कोणसाठी खरेदी केलास? आपल्या गावच्या पाटलाला भेट म्हणून देणार आहेस? जरा बाठव, त्याने आपल्याला कधी काही मदत केली का? दुसऱ्या कोणाला देण्याचा विचार असेल, तर तो हा झब्बा घालण्याच्या लायकीचा आहे का हे अगोदर पहा.”

भोगी हसत म्हणाला - “दुसऱ्या कोणसाठी हजार रुपये खर्च करणारा मूर्ख मी नाही हा झब्बा घालून मी गावात हिडू लागलो म्हणजे सर्व गावकरी माझ्याकडे पाहून थक्क नाही का होणार?”

“आपलें वैभव दाखवण्यासाठी हजार रुपये खर्च करून बसलास! हा घालून तुला बस काय मोठें सुख मिळणार रे? ‘यसाठी आपण हजार रुपये मांत्रलेत’ एवढे फक्त तुला आठवत राहील!” ब्रह्माने भांगीला समजून सांगण्याचा प्रयत्न केला

“ब्रह्मा, तुला सुखाचा उपयोग घेण्याची कला माहीन नाही दुसऱ्यांसाठी जो खर्च करणोय, तो सगळा व्यर्थ आहे कारण त्यामुळे त्याचे समाधान कधीच होत नाही आणि आपल्याला ही काही मिळत नाही. आपण स्वतःसाठी खर्च केला तर आपलें सुख वाढेल, मन संतुष्ट होते. मी म्हणतो तसं केवळ तर कल्याण होईल बघ तुम्हा” भोगीने ब्रह्माला हितोपदेश दिला.

ठरलेल्या दिवशी दोघे जण आपल्या गावाला जायला निघाले गावाच्या सोमेवर

एक तलाव होता भोगी स्वान वरण्यासाठी तिथेच थांबला तो ब्रह्माला म्हणाला - “मी स्वान करून हजार रुपयांचा झब्बा घालीन, आणि मगच गावात पाऊल ठेवीन”

ब्रह्मा ताबडतोब गंडाव गेला आणि सगळ्या भेट-वस्तु देऊन झाला. सर्वांनी त्याचा बांदर सत्कार केला आणि भोगी बाबत विचारपूस केली.

ब्रह्मा म्हणाला - “भोगीचं काय सांगू? आपल्या गावात भेटकण्यासाठी तो हजार रुपयांचा झब्बा घालून येणार आहे!”

भोगी अत्याची जातमी समजताच काही लोक गावाच्या सोमेवर त्याला भेतायला आले, तोपर्यंत त्याची आंघोळ झालेली

होती, हजार रुपयांचा झब्बा पण त्याने आपल्या व्याव चढवला होता.

गाववाले भोगीच्या अवती भोवती जमा झाले आणि म्हणाले - “ब्रह्माने आमहाला सांगितले की तू हजार रुपयांचा एक झब्बा आणला आहेस एवढा मूल्यवान झब्बा कसा असेल ते पहायचंय आम्हाला, एवढा दाखवशील?”

भोगीच्या चेहऱ्यावरचा रंग उडाला अंगांत घातलेला झब्बा दाखवोत तो म्हणाला - “पहा ना, तोच झब्बा तर मी पातला आहे.”

गावकऱ्यांनी निरखून झब्बाकडे पाहिले. त्यांच्यातील एक जण जोतून गेला “शहरातले लोक मोठे धोकेबाज असतात

असं बाप्ही ऐकलं होतं. हा झन्डा, अन् हजार रुपयांचा! भोगी, हा तर अगदीच साधारण दिसतोय. असल्या झन्ड्यासाठी आपल्या भावातना कोणी हजार रुपये कधीच वेणार नाही!”

भोगीला मनांतल्या मनात वाईट वाटलं, पण ते लपवीत गंधीरपणे तो म्हणाला - “घातील सोन्या चांदीचे धागे दहा!” पण गाववाल्यांवर याचा काही परिणाम झाला नाही. उघट ते म्हणू लागले - “दिसायला तर हे पिचळे नि पांढरं धागे दिसताहेत, आणि तू ज्याला मोठी म्हणतोस, ते तर काचेचे तुकडे! समज की हे खरेच सोन्या-चांदीचे धागे आहेत आणि यात सरोसरीचे

मोठो अडकले आहेत. पण त्याचा काय फायदा? तू जोपर्यंत सांगत नाहीस, तोपर्यंत कोणाच्या लक्षात येणार नाही. असला झन्डा शहर रुपयात झिन्नून घेता येईल. आता तरी सांग खोटे बोलत आहेस की नाही?”

तेव्हा भोगी त्यांच्या बरोबर गावात गेला आणि ब्रह्माची साक्ष काढली. ब्रह्माने जेव्हा सांगितले की झन्ड्याची किंमत खरोखरीच हजार रुपये आहे तेव्हा सर्व जण एका सुरात त्याला म्हणाले - “तू बरोबर होतास आणि व्यापाऱ्याने भोगीला फसवला यकडे मुळीच लक्ष दिले नाहीस!”

“नाही, नाही. यात ब्रह्माची काहीच चूक नाही. ब्रह्माकडून अगोदरच तुम्हाला माझ्या झन्ड्याबद्दल समजले होते. म्हणून तुम्ही वरील तरी अव्य-दिव्य कल्पना केलीत अगोदर काही माहीत नसतं तर माझा हा झन्डा नक्कीच तुम्हाला श्रावळला असता.”

हजार रुपयांचा झन्डा घालून भोगी गावात कित्येक मंडळींना भेटला, काही लोकांनी त्याला त्याच्या चपलाबद्दल विचारले, तर काहींनी त्याच्या हातातल्या छडीबद्दल काही लोकां म्हणाले - भोगी शहरात आऊन खूपच बदलला आहे. दुसरे काही म्हणाले - बाप्ही मिश्या जमोन दात्राच्या मोठ्या मुलाच्या मिश्यांसारख्या दिसताहेत, पण नाही, आणि त्याने स्वतःच एक-दोन जणांना विचारले - “माझा झन्डा

कसा वाटला तुम्हाला?” त्यांनी उडत उडत उत्तर दिले “बरा आहे, पण त्यात विशेष असे काही नाही.”

दोन दिवस गावात राहिल्यानंतर दोन्ही मित्र शहराकडे परत निघाले. दोघांना ही जाणणान्यापैकी काही लोकांनी ब्रह्माला सल्ला दिला - “बाबरे, भोगीला नीट संभाळ हो” नंतर भोगीकडे पाहून ते म्हणाले “हे बच्च, नेहमत करून मिळवलेला पैसा वायफटपणे खर्च करू नकोस. ब्रह्मा कसा शाहणा आहे. त्याच्या सल्ल्याप्रमाणे वापून आपल्याला सुधार.”

रस्त्यात भोगी ब्रह्माला म्हणाला - “आपल्या गावचे लोक मोठे स्वार्थी आहेत. तू त्यांना भेटी दिस्यास, म्हणून त्यांनी तुझी तोड बरून तारीफ केली. मी केवळ स्वतःसाठी खर्च केला, म्हणून त्यांनी माझा अपमान केला. मी फुल कधी ही या गावात पाऊल ठेवणार नाही!”

ब्रह्मा हसत म्हणाला - “तू तर

गाववाल्यांच्या बद्दल तू कसलं काय जाणतोस? हजार रुपयांचा झन्डा काय तू स्वतःसाठी खर्ची केला होलास? मुळीच नाही, दुसऱ्यांनी आपली प्रशंसा करावी म्हणून जर स्वतःसाठी खरीदला जमताम, तर तो वास्तून दुला आनंद वाटला असता. त्याच्या किंमतीचा अंदाज करण्यात खर म्हणजे कुणाची काही चूक नव्हती तू उगाचच त्यांच्या बद्दल गैरसमज करून घेतलास. हजार रुपयांचा झन्डा घालून लोकांकडून आपली तारीफ तुला ऐकण्याची होती. यापेक्षा त्यांना काही छोट्या वस्तु दिस्या असल्यास तर त्यांनी तुझी तारीफ केली असती. आपली प्रशंसा ऐकण्याचीच तुझी इच्छा होती, तर हा अधिक सोपा मार्ग होता. जरा नीट विचार करून पहा, तू दुसऱ्यांसाठी काही कसं नाहीस, तलट त्यांना स्वार्थी म्हणत आहेस.”

भोगीला आता आपली चूक समजली. ममाजात कसे वावरावे हे त्याच्या लक्षात स्वतःलाच अजून नीट ओळखलं नाहीयेस, बाले. त्याने ब्रह्माला धन्यवाद दिले.

आता नको युद्ध!

कमलपुर मध्ये राजा कमलध्वज राज्य करीत वस. त्याच्या मुलाचे नाव शूरध्वज, आणि मुलीचे शालिनी. शूरध्वज आपल्या नावाप्रमाणे शूर वीर होता. तो सर्व विद्या व कलांमध्ये प्रवीण होता. पराजित होणं जणू त्याला झळकवत नव्हतं, त्याचं नाव काढताच शत्रू थरथरू लागत.

कमलध्वजाने शूरध्वजाला युवराज बनवलं आणि स्वतः नाममात्र राजा बनून राहिला. राजा शालिनीसाठी योग्य वराचें संशोधन करू लागला. हे समजल्यावर शूरध्वज पित्याला म्हणाला - "माझा बहिणीचा विवाह एकाद्या महावीराशीच झाला पाहिजे. माझा जो पराभव करील त्याच्याशी तिचा विवाह होईल."

राजा म्हणाला - "तुझा विचार योग्यच आहे. पण हे युद्ध तुझ्याशी नव्हे, अन्य एकाद्या वीरा बरोबर होईल."

शूरध्वजाला बहिणांचे म्हणणं पटलं नाही. त्याला युद्धात जो पराभूत करील, त्याच्याशीच शालिनीच लग्न होईल असा त्याने हट्ट धरला. त्याने तशी घोषणाही करवली.

काही दिवस त्याच्याशी सामना करायला कोणीही राजकुमार पुढे मरसावला नाही. शूरध्वजला आपण जिंकू शकू वसा कोणाला विश्वास नव्हता. पण शेवटी श्यामल देशाचा राजकुमार वायुवर्मा शूरध्वजला पराजित करून शालिनीशी विवाह करण्यासाठी पुढे आला.

राजाला वाटलं की वायुवर्मा सर्व दृष्टींनी शालिनीला योग्य पति आहे. शालिनीला पण तसंच वाटलं. पण शूरध्वजला युद्धात पराभूत करण्याची जट होती. या युद्धासाठी एक मुहूर्त निश्चित करण्यात आला.

परंतु युद्धाच्या आदल्या दिवशी एक

दुर्घटना घडली. राजकुमारी शालिनी जेव्हा राजाच्यानान हिंडत होती तेव्हा काही दुष्टांनी तिला पळवून नेले.

शूरध्वजाने वायुवर्माला बोलावून सांगितलं - "माझा बहिणीचं काही दुष्टांनी अपहरण केले आहे. तिचा शोध घेण्यासाठी मी निघतो आहे. असलं युद्ध आता नंतर होईल."

"तिचा शोध करायला मी पण तुझ्या बरोबर येतो. त्या दुष्टांना मारूनच टक्कीन." वायुवर्मा म्हणाला.

दोघे जण आपली शस्त्रे घेऊन निघाले. प्रथम ते राजाच्यानात गेले जरा बारकाईने पाहिल्यावर बदमाश लोक शालिनीला कुठल्या दिशेला घेऊन गेले हे त्यांच्या लक्षात आलं. बुद्धिमती शालिनी आपण वेचलेली फुलं रस्त्यात टाकत होती होती फुलांचा मागोवा घेत दोघेही जात राहिले. राजाच्यानीपासून वरंच दूर गेल्यावर त्यांना जावाभालो बसलेला एक योगी दिसला.

पुढे रस्त्यावर फुले दिसलेनात, कदाचित् शालिनी जवळचीं फुले संपली असतील असा विचार करून दोघे जण योग्याकडे आले आणि त्यांनी त्याला विचारलं - "योगीवर, एकाद्या छीला जबरबस्तीने इकडून कोणी घेऊन गेले का?"

योगी म्हणाला - "होय, चार धड पुष्ट साणस एका हाईला घेऊन जात होती, हे

मी पाहिलं. ते निला जंगलाच्या बाजूला घेऊन गेले."

जंगलाकडे जाणाऱ्या त्या रस्त्यावर एक गुहा होती. गुहेपासून काही अंतरावर त्यांना एक फूल दिसले.

वायुवर्मा म्हणाला - "तुष्टांनी शालिनीला या गुहेत लपवलेलं दिसतयं. मी जाऊन तिला सोडवून आणतो."

"नको, नको. तू इथंच बाहेर थांब." असे म्हणत शूरध्वजाने म्यानगतून झलवार तपसली आणि त्याने गुहेत प्रवेश केला.

जो आत गेला अन् गुहेचे मुसंडार एका विशाल शिलेने बंद झाले.

गुहेच्या बाहेर उभ्या असलेल्या वायुवर्माने

एका स्त्रीचा आर्त स्वर ऐकला, ज्या दिशेने हा स्वर आला, तिकडे वायुवर्मा जात राहिला. काही अंतर चालून गंग्यावर वायुवर्मा शालिनीला एका झाडाला बांधून ठेवलेले पाहिले. आणि सार धिप्पाड माणसे तिला घमकावत होती. त्यांचा भावक शालिनीला म्हणत होता - "जय वंदे, तुला सोवण्यासाठी जो वीर आला होता, त्याला माझ्या सेवकांनी गुहेत बंद करून ठेवले आहे. आता तर तुला भाड्याशी लंछ केलेच पाहिजे. आता कोणी तुझे रक्षण करू शकणार नाही "

वायुवर्मा तलवार उपसून त्या नाचकारां तुरूत पडला, हे पाहून चारी घनांनी एकवटून त्यांच्याशी सामना दिला. थोडा वेळ ते लढायाशी लढत राहिले, पण जेव्हा त्यांच्या लढात आले की वायुवर्मापासून आपले रक्षण करणे कठिण आहे, तेव्हा ते जंगलात पळून गेले. वायुवर्मा शालिनीला बंधन मुक्त केले आणि तिला घेऊन तो गुहेजवळ परत आला.

त्याच वेळी काही जण्यवासी तेथे आलेले होते. त्यांच्या मदतीने त्याने गुहेच्या दारावरील शिला दूर सारली आणि आनंद अमनेच्या शूरध्वजाची मुद्रा केली, शूरध्वज आणि वायुवर्मा शालिनीसह राजधानीत परत आले राजाने पुतेहिताल बोलवत आणि वायुवर्मा व शालिनी यांच्या विवाहाचा शुभ मुहूर्त काढायला सांगितला शूरध्वज म्हणाला - "युद्धात बाधा पराभव केव्हापर्यंतच हा विश्वास होऊ शकेल. ते दुष्ट लोक शालिनीला घेऊन गेले नसते, तर अस्तापर्यंत युद्ध होऊन गेलं असतं !"

"तुझा युद्ध बाज झाल. मला मुक्त करण्यासाठी वायुवर्मा तुझ्याशी युद्ध केले नि तो जिंकला पण' आता नको युद्ध ' शालिनी म्हणाली.

शूरध्वजाने लजित होऊन मान लार्बा घातली. त्याला माहीत नव्हतं की शालिनीच अपहरण हे केवळ एक नाटक होते आणि ते घडवून आणले होतं राजा आणि शालिनीने!

महाभारत

नारदांच्या प्रवाचानंतर धर्मराजाने राजसूय यज्ञाबद्दल आपल्या बंधूशी चर्चा केली. राजसूय यज्ञ सफलतेने पूर्ण झाला तर युद्ध सुरू होईल, अश्या प्रमाणावर जीवदुःखा होईल अशी भीती एका बाजूला होती, तर दुसरीकडे हा यज्ञ केव्हाचे दिव्यलोक प्राप्तीची आशाही होती. आता काहीही होवो, पण यज्ञ करावचाच' असा निर्णय घेवटी त्याने घेतला

हा निर्णय म्हणजे धर्मराजाला एक व्यसनच होवून बसले. सदा सर्वकाळ तो याबाबतच विचार करू लागला. राजसूय यज्ञामाठां करावयाचे पयन या विषयावरच तो सभेत बोलू लागला राजसूय यज्ञ करण्याची आपली योग्यता आहे किंवा नाही

- याबद्दल तो मंत्रीगणांना विचारू लागला. "महाराज, राजसूय यज्ञ करावला आपण सर्वतोपरी योग्यच वाहात; तो विजयपूर्वक पूर्ण करून आपण सम्राट म्हणून राज्यशक्त शुनम तऱ्हेने हाकू शकात !" मंत्र्यांनी अग्निप्राद व्यक्त केला.

मंत्र्यांच्या प्रोत्साहनामुळे धर्मराजाने आपला निर्णय आणखी दृढ केला. 'माझे बाजू बनवताली आहेत ऋतु-रावांना' जिकून ते त्यांच्याकडून कर असून करू शकतील सर्व परिस्थिती अनुकूल अशीच आहे' असा विचार त्याच्या मनात येथू लागला पण 'युद्धाला तोंड लागले तर अनेक यागसे मारली जातील' असा विचार करायलाही तो तयार नव्हता, तरीही त्याला इतके भाव

वाटत होते की, याबाबत कृष्णाचा विचार घेणेच अचित होईल.

धर्मराजाने ताबडतोब द्वारकेला निरोप पाठवला व कृष्ण काही लोकांना बरोबर घेऊन इन्द्रस्थाला आला. अचित आदर सत्कार, खुशालीची नौकऱ्यो इ. झाल्यावर धर्मराज कृष्णाला म्हणाला, "कृष्णा, राजसूय यज्ञ करायची माझी प्रबळ इच्छा आहे. शिवाय माझे अन्य हितचिंतकही सर्वजण मला प्रोत्साहन देत आहेत पण राजसूय यज्ञ करण्यासाठी खूप शक्ती व सामर्थ्याची आवश्यकता आहे. इतकं सगळं माझ्या एकदशाच्या आवाक्यातलं नव्हे. इतरांचा सल्लाही पूर्णतः विश्वसनीय वाटत

नाहीय, मला तुझा सल्ला हवा, कृष्णा व 'तफा' म्हणालास तर माझे कर्णार मी यज्ञ बोले, तुझं काय मत आहे?"

कृष्ण झुत्तरला, "धर्मराज, कोणत्याही दृष्टिकोनातून पाहिलं, तरी राजसूय यज्ञ करायला तू पूर्णतः योग्य असस्य आहेस तुला सर्व ज्ञान आहे. पूर्वी परशुरामाने क्षत्रीय वंशाचं निर्मूलन केलं. इक्ष्वाकु वंशाचे राजे हेच बरे क्षत्रीय आहेत. कालक्रमाने ते पुढे एकूण एकत्र एक वंशात वाढले, या सर्वांना पराजित करून जरासन्ध सम्राट बनला. तो महाबलवान असून घमेंडखोरही आहे. त्याला जिंकणं म्हणजे अशक्य कार्य होय, त्याचा कैनाफती आहे शिशुपाल पवित्रमेकडचा राजा भगदत हां तुझ्या कित्याचा मित्र आहे. तरीही तो जरासंधाच्या संवेत आहे. त्याच्या पक्षात आणखीही कित्येक बलवान राजे आहेत. त्या जरासंधाला हासूनच तर आम्ही द्वारकेला निघून गेलो अन् तिथलेच रहिवासी झालो. जरासन्ध जिवंत असेपर्यंत तुमचा राजसूय यज्ञ सफल होणार नाही. पथम त्याचाच काटा काढायला हवा."

कृष्णाचे बोलणे ऐकून धर्मराज थंडव झाला! तो कृष्णाला म्हणाला, "प्रत्येक राजा स्वतःसाठी सुखसाधनं जमवण्यातच मग्न आहे. आपलं साम्राज्य स्थापयचा विचार कोणीच करत नाहीय. कुणाचा तसा अदृष्ट असला, तरी तो जमलाच आणणं सोपं नव्हे

मीही आपला हा विचार सोडून देतो आता, त्रिप्रयात माझ्या वंशात हा याग करणारा कोणी तरी निपजेल अशी माझा वाळगून मी समाधान मानीन. जरासंधाला तूही तोंड दज् शकला नसशील, तर आम्ही विचारे काय पराक्रम दाखवणार? आम्ही तर तुझ्याच बळावर अवलंबून ना?"

परन्तु 'भीमाला आपल्या वहीलबंधूच बोलणे मान्य नव्हते तो म्हणाला, "सुखालीला हातपाय गाळणारे, पुढे काहीच मिळवू शकणार नाहीत आपला पराजय आपण मानणाऱ्याला विजय कसा बरं मिळेल? आपल्याला अपाय सांगायला कृष्ण तर आहेच अन् वर माझा अन् अर्जुनाचा पराक्रम! बलवानावर चय मिळवण हाच सारा विजय!"

'काही अपायाने जरासन्धाला मारता येईल' असे कृष्णही म्हणाला. परन्तु धर्मराजाचाच धोर होत नव्हता. तो कृष्णाला म्हणाला, "तुला आणि माझ्या दोन नेत्रासमान असलेल्या भीमार्जुनांना मामाज्याच्या आशेन जगमगशी लढायला पाठवू नाही शकणार मी तुम्ही त्याला जिंकू शकणार नाही मला राजसूय यज्ञ मुळी करावयाच नाही."

कर्जुन यावर म्हणाला, "जे कसला प्रयत्नच करत नाही, त्याचा अन्य व्यर्थ होय" तो पुढे असेही म्हणाला, "मग

माझ्याबबळचं गांडीव धनुष, अक्षय भाना आणि रथ या वस्तु शत्रुसंहारासाठी नव्हते, तर कशासाठी आहेत?"

आता धर्मराजाला जरासंधाची माहिती जाणून घ्यावची अतुस्तुक्ता वाटू लागली. कृष्ण जरासंधाबद्दल सांगू लागला -

बृहद्रथ नावाचा एक राजा मगध देशाचा शासक होता तो इन्द्रासारखा होता त्याच्याजवळ तीन अक्षीहिणी सैन्य होते काशीराजाच्या दोन जुळ्या राजकन्यांशी त्याचा विवाह झाला. पण खूप काळपर्यंत तो संतानहीनच राहिला. त्याने यासाठी केलेल्या पूजाअर्चा व्यर्थ झाल्या तेव्हा सन्तानप्राप्तीची इच्छा धरून आपल्या दोन्ही

पत्नीसह तो तपस्येसाठी बाहेर पडला.

वनात एका आंब्याच्या झाडाखाली चण्डकौशिक नावाच्या एका तपस्व्याची बृहद्रथाची भेट झाली हा एक भूतम तपस्वी होता. त्याचा वंश होता गौतम. बृहद्रथाने या तपस्व्याची निष्ठापूर्वक सेवा केली.

चण्डकौशिक एके दिवशी म्हणाला, "पुत्रा, दीर्घकालपर्यंत माझ्या सेवेत मग आहेस. तुझ्या सेवेने तू मला झालोय मी. बोल, काय हवंय तुला?"

"स्वामी, मी खूप प्रयत्न केले, पण अजून संतानहीनच आहे. शेवटी विरक्त होऊन तपस्या करायला इच्छे आली मी. आता माझी इच्छा काय असणार?" राजा बृहद्रथ

लीनतून म्हणाला.

त्याच क्षणी एक पिकलेला आंबा चण्डकौशिकच्या मांडीवर पडला. ते फळ ताचडतोब राजाच्या हाताली करत बो म्हणाला, "राजा, तुला पुत्र नक्की होणार आता तू आपल्या राजधानीला परत जा."

ते फळ घेऊन दोन्ही राष्ट्रांसह बृहद्रथ नगरात परतला. दोन्ही पत्नींवर सारखेच प्रेम असल्याने त्याने फळाचे दोन भाग करून दाधीना दिले. फलस्वरूप दोघीही एकाच वेळी गर्भवती झाल्या.

योग्य समयी दाधीना निरनिराळी मुलेही झाली. पण दोन्ही मुलांची शरीरे अर्धी अर्धीच होती. दोन्हींना एक डोळा, एक हात, एक पाय, एक कान, अर्धे तोंड, अर्धे नाक असे अवयव होते. ही विकृत मुले पाहून राण्या घाबरून रडू लागल्या. तेव्हा दायांनी ती मुले भुजतून नगरात जमलेल्या कचऱ्यात टाकून दिली.

त्या प्रान्तात जरा नावाची एक राजसो रहात असे. ती या दोन अर्धशिशूंना घेऊन जाण्यासाठी आली व चुकून ती दोन्ही शरीरे तिने एकत्र पकडली. त्याबरोबर ते दोन्ही भाग एकमेकांना चिकटून एक संपूर्ण बालक तयार झाले व ते जागेरने रडू लागले. त्याचे रडणे ऐकून राण्या व राजा अंतःपुरातून धावत बाहेर आले.

हा शिशू राजवंशातला आहे हे जाणून

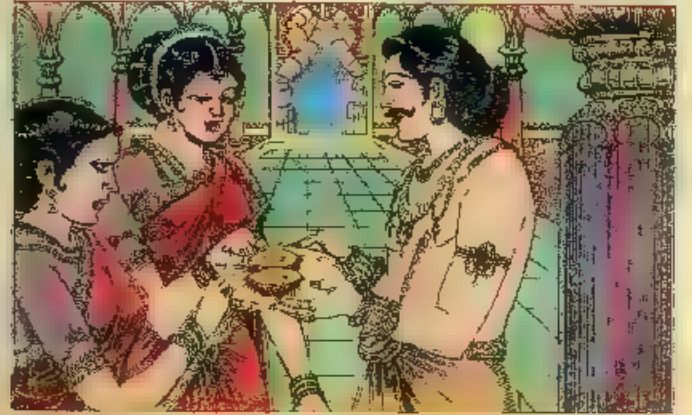
जरेने मानवी रूप धारण केले व ते ज्ञानक राजाहाती सोपवत तिने बालकाची इत्थंभूत शक्तिवत् जाणून घेतली. दोन्ही राण्या मोठ्या खुशीने मुलाला घेऊन घेव्या व प्रेमाने त्याचा मांमाळ करू लागल्या.

बृहद्रथाने या पुत्राचे नाव ठेवले जरासंध. मुलाचा जन्मोत्सव दर वर्षी साजरा केला जावा अशी घोषणाही त्याने केली. जरासंध मोठा झाला. तो असामान्य शूरवीर गणला गेला. कित्येक राजांना त्याने पाणी पाजले. युद्धात त्याचा पराजित केले.

कृष्णाने कंसाला मारल्याची वार्ता कळली, तेव्हा जरासन्धाने मथुरेवर आक्रमण केले. कारण कंसफत्नी वरासंधाच्या कन्या होत्या.

कृष्ण धर्मराजाला म्हणाला, "राजा जरासंध कोणत्याही अस्त्रात वा शस्त्राने मरू शकणार नाही. पण भीम त्याला मल्लयुद्धात सहज मारू शकेल. माझ्या बोलण्यावर विश्वास नसेल, तर भीमार्जुनांना माझ्या बरोबर पाठव."

"बरे हे! तू हे काय बोललास कृष्णा! तुझ्याशिवाय जमिनाला आधार तरी कोणाचा आहे? तू जर वरासंधाला मारायचे मनःवर घेतले असशील, तर तो मेल्याच, असे मी समजतो. तुझा संकल्प असेल, तर माझा राजसूय यज्ञ निष्कटक धार पडेल. तू बरोबर असशील तर भीमार्जुनांहातून होवू शकणार नाही, अशी मोट्याच नाही. आता तुम्ही तिघही निघा आणि विजयस्वी घेऊन लल्लेय

परत या " धर्मराज म्हणाला.

कृष्ण व भीमार्जुन ब्राह्मणवेष्टात इन्द्र-प्रस्थाबाहेर पडले. शस्त्रसरोवर, कालकूट, वडकी, महाशोण पार करून पूर्वकोसल, मिथिला या नगरांतून पूर्व दिशेकडे प्रवास करत राहिले. भगवद्देशात पोचल्यावर शरधगिरीवर चढून त्यांनी राजधानी पाहून घेतली. नगराला घेऊन किल्ल्यासारखे पाच पहाड होते. यामुळेच त्याचे नाव 'गिरिव्रज' पडले होते. गिरीव्रजाला घेऊन असलेल्या पहाडांपैकी चैत्यका नावाच्या पहाडावर तीन भेरी होत्या. कोणी परकीय नगरप्रवेश करू पहातील, तर या भेऱ्या आपोआप मोठ्याने वाजू लागत. म्हणूनच प्रथम तेथे जाऊन भीमार्जुनांनी त्या भेऱ्याच फोडून टाकल्या. परंतु त्या ग्रान्ताच्या नगरद्वारावर सशस्त्र सैनिक तैनात केलेले होते. म्हणून त्या वाजूने नगरात प्रवेश न करता ते चैत्यक पर्वतावर चढले, नगराचा तट पार करून त्यांनी नगरप्रवेश केला.

यावेळेपर्यंत जरासंधाला 'आपले काही

तरी वाईट होणार' असा श्वास होऊ लागला होता. त्यामुळे स्वान भुक्कून शांतीसाठी तो पूजेत मग्न झाला. इतक्यात कृष्ण व भीमार्जुन माळ्याकडे गेले व अबरदस्तीने त्याच्या हातातून फुलांचे हार हिसकून त्यांनी ते आपल्या गळ्यात घातले; शरीरभर चन्दन जोपडले व ते ब्राह्मणवेष्टात जरासंधाकडे गेले.

खरेसुरे ब्राह्मण समजून जरासंधाने त्यांचे चांगले स्वागत केले, परंतु त्यांनी तो सत्कार स्वीकारला नाही. ते मौन राहिले.

कृष्णाने भीमार्जुनांकडे निर्देश करून जरासंधाला इतकेच सांगितले की, "राजा, या दोघांनी मीन इत धारण केलेले आहे. मध्यरात्रीनंतरच ते तुझ्याशी काही बोलतील."

"तोंक आहे तर. मध्यरात्रीनंतरच मी यांचा सत्कार करीन." असे म्हणत जरासंधाने त्या तिघांना यज्ञशाळेकडे रवाना केले.

क्रमशः

‘चांदोबा’च्या बातऱ्या

बाळविवाची भेट

साधारणपणे मुलांवर त्यांच्या जन्मदिवशी भेटी मिळतात. मातेबाईंक व शिम-संकळीकडून या भेटी मिळतात. या

भेटी स्वीकारतांना त्यांच्याकडे वाटून काढी कधी कधी भूप्रभानंद होती. केरळतील केंनूर जिल्ह्यातील तालिपरबा येथील पद्मरा नबांच्या प्रतीगल्वा आपल्या बाळविवाची मिळालेली एक भेट पाहून मोठे आश्चर्य वाटते. ही भेट-वस्तु काय होती माहीत आहे? स्थाने स्थल रचलेल्या कवितांचा संग्रह! आपल्या कविता प्रकाशित होणार आहेत हे पर्वणत्वां माहीत होत, पण त्या इतक्या लवकर प्रकाशित होतील अशी अपेक्षा आपेक्षा नव्हती साधारणतः मुले गाडी लिहितात, कविता करतात आणि प्रकाशित करण्यासाठी वृत्त पत्रिकाकडे पाठवतात. परंतु पुस्तकाच्या स्वरूपात छापलेल्या कविता फार कमीच आढळतात, तालिपरबांच्या केन्द्रीय विद्यालयात दहावीत शिकणाऱ्या प्रवीण हिरी व संस्कृत मध्ये कविता रचतो.

तबला-वादन-बंदु

आकाशवाणी वरील संगीत कार्यक्रमात त्या पोण्याची मंडि मिळण्यासाठी निदान साठ्या वर्षांचे वय असणे लागते. पण आकाशवाणीच्या अधिकाऱ्यांनी बारा वर्षांच्या दीपक मेहताची संगीत

प्रतिभा पाहून हा नियम मोडला व त्याला बी ग्रेड दिती दीपकन सह पर्यायी स्वरूप तयार करायला सुंदराई केली. नंतर त्याला शिक्षविद्यासाठी शिक्षक नेमण्यात आले. बाला तोतबता गद्यभाषातील संपले ब्राह्मणे शिकला. त्याने ‘मैशनल टॅलेंट स्कॉलरशिप’ मिळवली. बगल्या निगाच्या वर्षांपर्यंत त्याला ही मिळणार आहे. ‘झी टी. व्ही.’ वीपककर एक टक्क्युमेंटरी तयार करणार आहे

बुद्धिबलनिपुण भारतीय बालिका

आश्वीन मधील ताबलेलेको येथे १० ते १४ या वयोगटातील बालक-बालिकांसाठी एक ‘वर्ल्ड युथ चेंसफेस्टिकल’ आयोजित केला होता त्यात भारताने तसे ७ मुलजुलुगी भाग घेतला. यात चिनीच्या टानिवासचबेव गवाच्या मुलीने कम फल प्राप्त केले आहे. ‘इंटरनॅशनल चेंस फेडरेशन’ ने या स्पर्धेत भाग घेण्यासाठी ग्रानिपल प्रोत्साहित केले फेडरेशनचे अध्यक्ष म्हणाले - “भारताच्या या बुद्धिबलनिपुण बालिकेला या बुद्धिबल स्पर्धेत भाग घेण्यासाठी प्रकृतिमाना मला फार आनंद होत आहे.” तिचा प्रशंसा करीत एशियन

फेडरेशनचे अध्यक्ष

म्हणाले - “गानियाचे

या वेळातील कौशल्य

अप्रतिम आहे, अम नैपुण्य

क्रांतिक अत्यंत

पदावयाम वि १०

चांदोबा

पुस्तकी - ८८

आपल्या देसाची

वृक्ष-संपदा

द्यूलिप

सर्वप्रथम १९८० मध्ये द्यूलिप वृक्ष म्हणतात, कारण फुले जाल रंगाची व बाजिकेतील अंगोलाहून श्रीलंकेत आपला मेला आहे म्हणतात. नंतर तो चरताने फळ्या दाकल्या की लातून पाण्याचे देण बाहेर पडतात. म्हणून इंग्लिश मध्ये या झाडाला ‘फाउंटन ट्री’ ही म्हणतात.

याची गर्द हिरव्या रंगाची पाने एकमेका समोर असतात. यंडीच्या दिवसात या वृक्षावर हिरव्या रंगाच्या सुरेश नाजूक कळ्या येतात. फांद्यांच्या कोपऱ्यातून घटेच्या आकाराची फुले झुपक्याने फुलतात. सप्रेजरपासून मे महिन्यापर्यंत या झाडावर फुले दिसतात. उन्हाळ्यात या झाडावर फळे दिसतात. फळे लांबडी व टोकदार असतात हळू हळू या वृक्षाचा विस्तार होत राहतो. द्यूलिपचे झाकड मऊ असते, त्यामुळे त्याचा विशेष काही उपयोग होत नाही.

इंग्रजीत या झाडाला ‘स्कॉर्नट वेल’

इंग्रजीत या झाडाला ‘स्कॉर्नट वेल’

पराशर

कल्पावपण गावाचा राजा शिकारीसाठी जंगलात गेल्या. रस्ता चुकून तो जेव्हा डोंगरावरील अंध वाटेने चालला होता, तेव्हा वसिष्ठ ऋषींचा पुत्र शक्ति समोरून येत होता. राजाने त्याला स्वस्थानातून दूर हटावला सांगितले. शक्ति म्हणाला - 'तू बाजूला हो आणि मला जाऊ दे.'

बाबर राजा संतापला, त्याने एक बाण सोडला नि शक्तीला मारून टाकले. मरला मरता शक्तीने क्षाप दिला - "तुम्हा हा व्यवहार माणसाता सोपेसा नाही. ह्या कनावरसाखा वागतो आहेस. धाता तुला पक्षिच्याधा वे जनावर दिसले, त्याची लक्षणे तुझ्यात उतरली."

एवढ्यात राजाना जंगलाच्या वाटेने जाणारा एक बाघ दिसला. दुसऱ्याच क्षणी राजा वाघाप्रमाणे रुपांतल्या फोडीत बावसात येऊन शक्तीवर तुटून पडला आणि त्याला गिळून टाकले मग त्याने राक्षसाचे रूप धारण केले व पुढे निघाला.

शक्ति मुनीची पत्नी अदृश्यन्ती गर्भवती होती परंतु बारा वर्षे झाली तरी ती प्रसूत झाली नाही. आसपास राहणारे मुनि सांगत - अदृश्यन्तीच्या गर्भात असलेला शिशू वेद-मंत्रांचे अध्ययन करीत आहे. नंतर जेव्हा मुलाचा जन्म झाला तेव्हा त्याचे नाव ठेवण्यात आले 'पराशर'. कपिन, पुलस्त्य आणि शुक्रजकृष्ण त्याने शिक्षण घेतले.

आपल्या जिवितांना एक राक्षसाने गिळले हे नेहमी आईकडून पराशराला समजले तेव्हा तो

संतापला, आणि सर्व राक्षस-जातीचा संहार करण्यासाठी त्याने एक यज्ञ बारभिला हे समजल्यावर पराशराने आजोबा वशिष्ठ अन्य मुनींसह त्याच्याकडे आले. त्यांनी नातवाला यज्ञ थांबवायला सांगितले. पराशराने यज्ञ तर थांबवला, पण यज्ञकुळात अग्नि धगधगत होता. तो तसाच सोडून देणं इष्ट नव्हतं. म्हणून पराशराने त्या असौला गिळसं आणि हिमालयाच्या उत्तर दिशेला फेकून दिले.

हिमालयात कधी कधी अग्नि प्रज्वलित झालेला दिसतो आणि तो जंगलांना जाळून टाकतो. असा समज आहे की पराशराने जो अग्नि फेकून दिला, त्यामुळेच हिमालयातील बर्फाचे पाणी होते.

तुम्हाला माहीत आहे का?

१. कोणत्या पक्षाच्या झोतीचे चिन्ह ठरले आहे?
२. ब्रिटनची सर्वप्रथम महिला प्रधान मंत्री कोण?
३. इंग्लंड सर्वात मोठा गृह कोणता?
४. साप होठे उघडे ठेवून का झोपतो?
५. मानसबानातील कोणता पक्षी साण्याला वायून टाकतो?
६. 'घाईना चक्र' कोडे आहे? त्याचा उपयोग कोण करतात?
७. जपान बळीत पुष्कळकरणा कलेचे काय कार?
८. जगातील सर्वात अधिक साखीची भिंत कोणती?
९. 'एकल दोंबर' कोडे आहे?
१०. खगोलशास्त्राच्या क्षेत्रात कोणत्या द्रव्याचा उपयोग करण्यात येतो?
११. अमेरिकेचे पहिले अध्यक्ष कोण?
१२. टेलीफोनचा शोध कोणी लावला?
१३. कोणत्या मणाला 'रंगांचा उत्सव' म्हणतात?
१४. जगातील सर्वात प्राचीन धर्म किंवा न्याय कोणते?
१५. प्रथम थॉलकेने भाव काय होते?
१६. जगातील सर्वात उंच भिंमार कोणता?
१७. भारतीय गणराज्यात स्विकारलेल्या कोणत्या विदेशी लीला नोबेल पारितोषिक मिळाले?
१८. ब्रिटिश हा क्षेत्र कोडे सुद्धा झाले?
१९. महात्मा गांधी सर्वोच्च हुतात्मे बनविलेल्या कायद्याचा उपयोग करण्यात सांगत, ते कायदा कोणते?
२०. विन्ही जलवून काहणारी नदी कोणती?

उत्तरे

१. काला	२८	१०. ब्रिटन	१
२. क्ले	१६	११. जेम्स वॉशिंग्टन	१
३. इंग्लंड	७३	१२. ग्रेजो	७
४. उघडे ठेवून	७३	१३. मणाला	७
५. मानसबानातील	७३	१४. जगातील सर्वात प्राचीन	१
६. 'घाईना चक्र'	७३	१५. प्रथम थॉलकेने भाव	१
७. जपान	७३	१६. जगातील सर्वात उंच	१
८. जगातील सर्वात अधिक	७३	१७. भारतीय गणराज्यात	१
९. 'एकल दोंबर'	७३	१८. ब्रिटिश हा क्षेत्र	१
१०. खगोलशास्त्राच्या	७३	१९. महात्मा गांधी सर्वोच्च	१
११. अमेरिकेचे पहिले	७३	२०. विन्ही जलवून	१

सुन चांगली, नि सामू पण !

नागोर गावात पौरव रहत असे. त्याच्या लग्नानंतर एक आठवड्याभरात आषाढ महिना सुरू झाला. आषाढात सासूने सुन-मुल पहायचं नसतं म्हणून पौरवने आपल्या कायकोला माहेरी रवाना केलं.

आषाढ संपून श्रावण मास सुरू होताना पौरवचे बडील त्याला म्हणाले - "दक्षिणा घेऊन तू शास्त्रीच्या घरी जा. तुम्ही आई पण तुझ्या बरोबर येईल. कम दोघेजण सुनवाईच्या माहेरी जा आणि तिना इकडे घेऊन या."

पौरवच्या आईने थालीत एक शेर तांदूळ, दोन फेळी, थोडंस मीठ आणि काही चिचा ठेवल्या. ताट घेऊन पौरव शास्त्री जींच्या घरी गेला. ताटात दक्षिणा नाही हे त्यांच्या लक्षात आलं. त्यांना थोडसा रस ही आला. पण ही प्रकटपणे न दाखवता शास्त्रीजी म्हणाले - "अरे पौरव, अर्घा

तास चांगला मुहूर्त नाही. तोपर्यंत मजे परसात ठेवलेल्या तुरी खरात आपून टाक. अर्घा तस मी पंचांगाला शिवणार सुद्धा नाही. तुला सामुखडीला आपकासाठी चांगला मुहूर्त म्हा सौ तुला सांगेन!"

पौरव विवारा करणार काय? मुकाट्याने परसात गेला आणि कामाला लगला. त्याच वेळी शास्त्रीजींच्या कायको पूजेची उपकरणी स्वच्छ करण्यासाठी तेथे आली.

पौरवला पाहून शास्त्रीजी आई म्हणाल्या - "कायकोला घेऊन कालास म्हणजे ती समुची सेवा करील असं बव हं. माझी पण सुन आहे, काय सांगू निचं? तिना तर माझी मुळिच पर्वा नाही."

पौरव काही बोलणार एवढ्यात शास्त्रीजींनी सुन स्वयंपाक करता करता बाहेर आली. ती म्हणाली - "सामुवाई, अहो, करातली बांडधं जन्हाट्यावर का

मांडायचं?"

थोडा वेळ दोघी जणी अरे-तुरे कर घेऊन बोलत राहिल्या. उद्या आपल्या घरात ही अशीच दृश्ये दिवू लागलील अशी पौरवला चिंता वाटू लागली.

आपलं काम उरकून पौरव शास्त्रीजीं कडे आला. ते त्याला म्हणाले - "पौरव, मुहूर्त तर काढलाय मी. पण करलक्ष्मी व्रताच्या वेळी शास्त्रीजींना त्यांची दक्षिणा ही दिली पाहिजे" शास्त्रीजींनी रागाने त्याला सूचना दिली.

दुसऱ्या दिवशी निश्चित मुहूर्तावर पौरव आईला घेऊन सामुखासलीला आला. विशेष आईनी केलेल्या सुरेख पाहुणचमावर आई सुनेनं मावशी आईनी चांगली सेवा केली खुश झाली. आई नि मुलगा सुनेला घेऊन

आपल्या घरी आले.

पौरवच्या जीवनात आता आनंदी आनंद पसरला. त्याची कायको घरातल्या सर्व कामाचं तरकेब होती. सासू सुनेकर बेहद खुश! ती नवऱ्याला म्हणे - "चांगली मुलगी असली म्हणजे खरात जिथं वसतं, तिथं छान आरामशीर जीवन जगावं - असं म्हणतात. पण मुलगी आपली कुठं असते? मुलगी म्हणजे परक्याचं धन! परमेश्वराच्या कृपेने मूल सरळच्या मुलीसारखी माझी सतत काळजी घेत असते."

पौरवच्या आईची बहीण लग्नाची मध्या सुनेला पाहुण्यासाठी रामापुरहून आली. सुनेनं मावशी आईनी चांगली सेवा केली नि मिठ केस की सासू करीत असलेली

प्रशंसा योग्यच आहे.

आपली ताई सुनेच्या इतकी आहारी गेलेली पाहून लक्ष्मीला घरात आपल्याला स्वातंत्र्य नसल्यासारखे वाटू लागले.

घरी जायला निघाली तेव्हा लक्ष्मी बहिणीला म्हणाली - "ताई, मला तुम्ही दयाच येते. नवरा आणि भुनगा यांनी तुम्ह्याबद्दलचा विचार सोडूनच दिल्यासारखा दिसतोय. सुनेची तारीफ सतत चालू असते. मला तर वाटतंय या घरात तुला काहीच स्थान नाही."

बहीण गेल्यावर पौरवची आई याच गोष्टीचा विचार करू लागली. त्या विसरून जाण्याचा तिने प्रयत्न केला, पण व्यर्थ !

तिच्या कानात बहिणीचं बोलणं दुमदुमत राहिलं. स्नान, भोजन, शेतावर जाणं इत्यादि सर्वांबाबत बाप नि मुलगा सुनेशीच बोलत. हे सर्व पाहून मनातल्या मनात ती चिंता करू लागली. तिला वाटू लागलं, आपण सगळीकडे डाकलले जात आहोत.

अशात कपडे घुळून भाणगारी पडतीण गौरी एकदा तिच्याकडे आली. पौरवची आई तिच्याशी काही बोलणार, एवढ्यात ती म्हणाली - "आता या वयात घरातल्या बारीक-सारीक गोष्टीत तुम्ही का उगाच लक्ष घालताय आजो? राम-तामाचा जप करा आणि शांतपणे पडून राह. सुत सगळं काही पहात आहे."

गौरीचं हे बोलणं ऐकून सासूला वाटलं - आपण तर घरात कोणीच नाही. तिला फार दुःख झालं. हळू हळू तिच्यात बदल घडून येऊ लागला. घरातील सर्व जबाबदारी तिने आपल्यावर घेतली. सुनेच्या प्रत्येक कामात ती दोष काढू लागली. यामुळे सासू व सून यांच्यात भांडणं होऊ लागली. दोघी एकमेकींचे दोष काढू लागल्या. घरातील शांततेचं वातावरण नष्ट झालं. दोघी पौरव जवळ एकमेकीं बहल तक्रार करू लागल्या. विचाऱ्या पौरवची स्थिति दयनीय झाली. त्याच्या जीवनातील आनंद नष्ट झाला.

सासू-सुनेची ही भांडणं पौरवला असह्य झाली, शेताची रस्खाली करण्याचे निमित्त

पुढे करून तो रात्र-दिवस बाहेरच राहू लागला. पौरवच्या बडिलांच्या लक्षात सर्व गोष्टी बाप्यावर ते मुलाता म्हणाले - "तुम्ही मावशी येऊन गेल्यापासून आई बदलेली आहे. तिला चांगला धडा शिकवला पाहिजे. मी सांगतो तसं कर. तू सर्व बाबतीत आपल्या बायको वरच विश्वास ठेवतोस असं नष्टक कर. आईवर वारंवार रागवीत जा." आणि मग मुलाने काय काय करले ते सर्व वडिलांनी समजाऊन सांगितले.

त्या दिवशी पौरव शेतावरून घरी आला तेव्हा आईने सुनेबद्दल तक्रार करायला सुरुवात करताच नाराज होऊ तो म्हणाला - "सून सगळं आयतं खायला देतीय, तुम्ही सेवा करतीय आणि तू? तू फक्त तिच्या

उखाळपा-पाखाळ्या काढती आहेस. तुला स्वतःला सुख नाही, आणि आम्हाला ही कोणाला तू सुखाने राहू देत नाहीस. आमचं इथं रहाणं तुला पसंत नसलं तर सांग, आम्ही नवरा-बायको दुसरीकडे रहायला जातो. मला आपल्या इश्टीतलं काही नको आहे !"

आता पौरवची आई एकदम भडकली आणि नवऱ्याकडे जाऊन म्हणाली - "खरं आहे, बायको आली नि आई गेली ! मी गुढासारखी झाले, आणि ती साखर !" मुलगा जे काही बडबडला ते सारं तिने नवऱ्याला ऐकवलं.

पौरवचे वडील बायकोला घेऊन मुलाकडे आले आणि म्हणाले - "बघ, बायकोला

ताब्यात ठेवण तुला जमत नसले तर चालू लागू तिला वेऊन. आई बहेल चकार शब्दाने काही बोललास तर याद राख!"

पौरवची आई खुश होत म्हणाली - "असं थाला जरा ताळ्यावर बाणा. बायकोच्या नावाने झा फार द्विधडत चालनाय अतिकडे!"

वंगाने हंसत पौरव आईला म्हणाला - "आई, बाका कुश्रं ऐकनात, तर मी पाझ्या बायकोचं ऐकतो ! तिच्या शंरक्षणाची जनानवारी माझ्यावर आहे की नाही? नाना जे म्हणतील त्याला तू होकार वेलेस, आणि मी माय आपल्या बायकोचं म्हणणं ऐकू नये असं तुला का वाटतं? मी बायकोकडे दुर्लक्ष करावं असं तुला का वाटतं? नवरा नि बायको एकोप्याने राहिले तरच कुटुंबात शांति नादिल ना? आपला सासूचा अधिकार कोणी तरी हिंसकाऊन घेतलाय अशा भ्रमात आहेस तू."

आता आपली चूक आईच्या नक्षात आली, उदास होऊन म्हणाली - "नेटा,

माझ्या बहिणीने माझ्या सुखात विष ओकले. मला वाटू लागलं की माझ्या घरात माझा काहीच अधिकार राहिला नाही. पण खरं पाहिलं तर माझी सून आईसारखे माझ्यावर ही प्रेम करते. सासू म्हणून जो अहंकार माझ्यात होता, त्यामुळे मी मांसळी बनले!"

जवळच उप्पा असलेल्या सुनेने सासू-सासऱ्यांचे पाय धरले. ती म्हणाली - "मी लहान तोंडी मोठा घास वेळ इच्छित नाही. त्याचं असं आहे - आई ओरवली म्हणजे म्हणतात ती मुलीला सन्मानावर आणीत आहे, सासू ओरवली की ती मुनेला सतावीत आहे असं म्हणतात. सासू रागाऊन काही म्हणाली, तर मला वाटतं त्यात आपलं कल्याणच आहे. माझ्या वृष्टीने सासू आईसारखी आहे."

यानंतर सासू-सुना एकोप्याने आनंदात राहू लागल्या. सर्व लोक म्हणू लागले - "सासू-सून असावी तर अशी ! सून चांगली, नि सासू पण !"

खोडकर पिशाचिनी

धनपुर गावात रामेश आणि सोमेश यांच्या सोपड्या शेजारी-शेजारी होत्या. ते दोघे जानी दोस्त होते. दोन्ही सोपड्यांमध्ये एक जांभळांचे झाड होते. या झाडामोवती त्यांनी एक पार बनविला होता. वेळ मिळाला की दोघे जण पारावर गप्पा मारीत बसत.

एक दिवस पारावर बसून दोघांच्या गप्पा-गोष्टी चालू होत्या. रामेश म्हणाला - "सोमेश, केव्हा तरी आपण लग्नपती होऊ आणि छान हजेर्या बांधू. पण मध्ये ब्रित नसेल हं. तेव्हा ही हे जांभळांचे झाडच मध्ये जसेल आणि आपण दोघे असेच गप्पा मारीत बसलेले असू."

"रामेश, नकी असंच होईल. माझी पण अशीच हच्छा आहे."

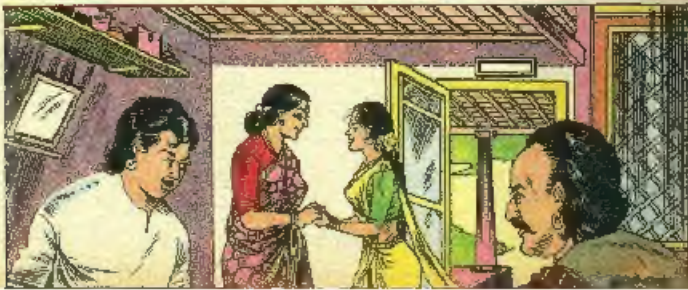
रामेश ठातरादाखल काही बोलणार एवढ्यात त्याची बायको बाहेर वाळत वातलेले कपडे नेण्यासाठी तिथे आली आणि

म्हणाली - "घरातला आरसा फुटलाय. दहा दिवस जाले शहरात जाऊन आणायला सांगतेय तुम्हाला !"

रामेश हंसत म्हणाला - "आम्ही काय वायफट बोलतो आहोत?"

त्याच वेळी घरातील कचरा उकिरझ्यावर टाकण्यासाठी सोमेशची बायको तिथे आली. ती आपल्या नवऱ्याला म्हणाली - "किती दिवस सांगतेय उंदीर पकडायचा पिंजरा आपण म्हणून ! इतकी टाळाटाळ कशासाठी?"

दोघांच्या बायका घरात निघून गेल्या. आता दोघे ही शहरात जायला निघाले. शहराची वाट एका छोट्या जंगलातून होती. अंधार पडायच्या आत घरी पोचण्यासाठी दोघे ही झटपट चालू लागले, पण ते जंगलात पोचले आणि अचानक मुसळधार पाऊस पडू लागला.

बान्द्रोबात पंचवीस वर्षांपूर्वी प्रकाशित झालेली मोठ

अन्य काही उपाय नसल्यामुळे यावसापासून आपला बचाव करण्यासाठी दोघे ही एका चिंचेच्या झाडाखाली गेले. तेव्हा दूर अंतरावर वीज पडल्याचे ही त्यांनी पाहिले. भीतीमुळे थरकाप झालेला रामेश म्हणाला - "भारमा नि उंदरांचा पिंजरा यांच्या नारी लागून आपण या पावसात बडकलो."

"बाबरलोस का? पाऊस केव्हा तरी थांबणारच. मध्यरात्रीपर्यंत घरी पोचलो तर खिचडल कोठे?" सोमेशने धीर दिला.

बऱ्याच वेळाने पाऊस थांबला. दोघे जण घरी पायला निघाले. काही अंतर चालल्यावर बऱ्याच पारंब्यांचा झोपाळा

करून झोके घेत असलेल्या दोन पिशाचिनी त्यांना विसरल्या. झोके घेता घेता त्या जोरजोरात हसत होत्या. या दोघांना त्यांनी पाहिले.

पिशाचिणींनी नजर चुकवून सटकपे या दोघांना ही शक्य नव्हते. एक पिशाचिणी ठेंगणी होती आणि दुसरी उंच, टाळी वाजवून ठेंगणी पिशाचीण म्हणाली - "बाबरू नका, हकडे या बरं."

भौत भीत दोघे ही पिशाचिणींच्या समोर जाऊन उभे राहिले. तेव्हा उंच पिशाचिणीने विचारले - "तुमची दोघांची लग्न झाली आहेत का?"

रामेश मनातल्या मनात म्हणाला - "हा काय प्रश्न आहे! आपला तेल न जाऊ देता तों म्हणाला - "लग्न झालेच, म्हणून तर या संकटात सापडलोय! बायकांच्या विरुद्ध काही बोलण्याचं साहस आम्ही करू शकलो नाही, म्हणून आम्ही शहरात जायला निघालो." आता त्यांना जंगलच्या वाटेने का जावं लागलं याचं पूर्ण विवरण त्याने दोघांना ऐकवले.

सगळं ऐकून ठेंगणी पिशाचिणी म्हणाली - "तुम्ही दोघे जण आपल्या बायकांवर प्रेम करता की त्यांना भीता हे सांगा."

रामेश आणि सोमेश दोघांनी ही सांगितलं की ते आपल्या बायकोवर प्रेम ही करतात आणि त्यांना वाचकून ही आहेत.

"गेले अनेक दिवस आम्ही तुमच्या सारख्यांची वाटच पहात होतो. आता घरी पोचल्यावर आम्ही सांगतो तसं करा." उंच पिशाचीण म्हणाली.

"असं करण्यात आमचा काय फायदा?" रामेशने प्रश्न विचारला.

दोघी पिशाचिणींनी आपापसात थोडा विचार-विनिमय केला आणि म्हणाल्या - "आम्ही सांगतो तसं करा. बग उद्या रात्री याच वेळी इथं या आणि तुमच्या बायकांनी काय केलं ते आम्हाला सांगा. असं केलंत तर तुम्हा दोघांना एक-एक सोन्याची मोहर आम्ही देऊ."

सोन्याच्या मोहरांची गोष्ट ऐकताच रामेश आणि सोमेश खुश होऊन म्हणाले - "सांगा बरं आम्ही काय करायचं ते!"

पिशाचिणींनी काय करण्याचं ते त्यांना सांगितलं आणि म्हणाल्या - "बस, आता काही विचार नका. घरी जा आणि उद्या याच वेळी इथं या."

पिशाचिणींनी सांगितलेल्या गोष्टी नीट लक्षात ठेवीत रामेश नि सोमेश मध्यरात्री घरी पोचले. दरवाजा उघडताच रामेशच्या बायकोने प्रश्न केला - "हात हलवीत परत आलात? माझा भारसा कोठे आहे?" काही उत्तर न देता रामेशने बायकोला हटकले आणि आत निघून गेला.

"वेत लागलंय काय?" असे म्हणत तिने

धडामधिशी दार बंद केले.

तिकडे सोमेशच्या बायकोने हात हलवीत घरी आलेल्या आपल्या नवऱ्याकडे पाहून विचारले - "बुदरांचा पिंजरा कोठे आहे?" उत्तर न देता सोमेशने तिचा खांदा जोरात दाबला नि घरात निघून गेला. सोमेशच्या बायकोला मोठं आश्चर्य वाटलं. ती जोरात ओरडून म्हणाली - "एकाद्या भुवाने तर नाही ना पकडलं तुम्हाला?"

दुसऱ्या दिवशी रात्री दोन्ही दोस्त गृन्हा जंगलात आले. दोघांनी घरी जे घडलं ते पिशाचिणींना सांगितलं.

त्यांचं बोलणं ऐकून दोघी ही खूप जोरजोरात हसल्या. बऱ्याच वेळींमून दोन

सोन्याच्या मोहरा त्यांनी काढल्या आणि प्रत्येकाच्या हातावर एक-एक ठेवली.

खुशीत घराकडे निघालेल्या दोघांना थांबवीत पिशाचिणी म्हणाल्या - "थांबा, काही गैरसमज करून घेऊ नका. आम्ही दोघी मोठ्या खोडकर आहोत. आणखी मोहरा मिळवाव्यात असं नाही तुम्हाला वाटत?"

"का नाही? उद्या या वेळेपर्यंत लक्षपति व्हावं असं वाटतय आम्हाला!" रामेश म्हणाला.

"उद्या रात्री पर्यंत सुद्धा मी नाही थांबू शकत. सूर्योदय होईपर्यंत माझी करोडपति बनायची इच्छा आहे!" खिशात ठेवलेली

सोन्याची मोहरा चावपत सोमेश म्हणाला.

दोघांच्या बोलण्यावर सात मजली हसत दोघी पिशाचिणी म्हणाल्या - "माणसाला इच्छा असणं हे स्वाभाविक आहे. आपल्या इच्छा-पूर्तीसाठी या जंगलातल्या वंदनाची बोरी मात्र करू नका. त्यामुळे एकाद्या वेळी तुम्हालात जाण्याचा घोका आहे. उद्या सुद्धा सोन्याची एक-एक मोहर पाहिजे असेल तर बायको सांगतो तसं करा. आणि परत येऊन तुमच्या बायकांनी काय केलं ते आम्हाला सांगा." उद्या काय करायचं ते त्यांनी त्यांना सांगितलं.

रात्री घरी पोचल्यावर रामेश आणि सोमेश दोघे ही आपआपल्या बायकांवर आग पाखंडीत म्हणाले - "तुजं नशीबच फुटलं! ताख रुपये कमवायची ताकत आमच्यात आहे, पण तुमचं नशीब आड प्रेतंय! पाच रुपये सुद्धा मिळवणं कठिण झालंय. जर काही लाज-सज्जा असली तर जा, आपल्या माहेरी चालत्या व्हा पाहू."

नवऱ्यांना रागावलेलं पाहून दोन्ही बायका गप्पा बसल्या, आपल्या तोंडातून त्यांनी जकार शब्द काढला नाही.

दुसऱ्या दिवशी रात्री दोघांनी पिशाचिणींना घरी घडलेलं सर्व काही सांगितलं आणि म्हणाले - "आम्ही आमच्या बायकांना माहेरी जाण्याची भ्रमकी तर दिली. दोघी पण काही एक बोलल्या

नाहीत. आम्हाला सुद्धा मोठं आश्चर्य वाटलं याचं!"

हे ऐकून पिशाचिणीची जोरात हसायची इच्छा होती, पण त्यांचा उत्साह पार मावळून गेला. मुक्त कंठाने त्या म्हणाल्या - "हो: या तुमच्या बायका पण काय बायका आहेत? आमचं नव्हे आमच्याशी असे वागलं असतं, तर आम्ही फसातल्या विहिरीत उड्या मारून जीव दिला असता आणि पिशाचिणी बनलो असतो, तुमच्या या बायका एक नंबरच्या हुडी विसताहेत!"

"हुडी नाहीत, मग तुमच्या सारख्या मूर्ख हो नाहीत!" हे ऐकताना चौथे ही आश्चर्य-चकित झाले.

रामेश नि सोमेशच्या बायका बदललेल्या आपल्या पतिराजांबाबत जाणण्यासाठी त्यांच्या मागे मागे आल्या होत्या. जाता त्यांना समजलं की पा खोडकर पिशाचिणींची ही सारी करामत आहे!

आपल्या बरोबर आणलेल्या निवुणीच्या फांद्यांनी त्यांनी पिशाचिणींना झोडपायला

सुरुवात केली. बिचाऱ्या पिशाचिणी आरड्यात-ओरड्यात वडाच्या पारंग्यांना पकडून झाडावर चढल्या आणि तेथून अदृश्य झाल्या.

आश्चर्य करीत बसलेल्या नवऱ्यांना त्या म्हणाल्या - "घुरे घाला आता हा घेऊ. - "हो: या तुमच्या बायका पण काय आपले घरी चला झाले!"

रामेश नि सोमेशला जेव्हा असं वाटलं की निवुणीच्या फांद्यांना मार त्यांना ही खावा लागेल, तेव्हा शांतिपूर्वक ते आपल्या बायकांना म्हणाले - "धोड्या थांबा. वडाच्या दोतीत पिशाचिणींनी आपल्या करतां सोन्याच्या मोहरा ठेवलेल्या असतील!" आणि त्यांनी ठोलीत शोधाशोध केली. त्यांना मोहरा सापडल्या.

घरी येऊन दोघांनी अर्ध्या-अर्ध्या मोहरा कडून घेतल्या. त्यांनी दोन छोटी-छोटी पक्की घरं बनवली.

आपल्या इच्छेनुसार चांमळाच्या झाडाच्या पारवर संगमरवर लक्षवता, आता दोघे ही आपापल्या बायको सह प्रेमाने राहू लागले.

